

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden küldemény a szerkesztőség czime alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

ELŐFIZETÉSI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DIJA: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 6 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 3 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt 50 kr, $\frac{1}{8}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél ár- engedmény adatik. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

Még egy pár szó az országos ev. ref. lel-
készi özvegy-árva-gyámintézetéről.

II.

A mult számban közölt cikkemben általánosságban szólottam; de mert „*forma dat esse rei*“, részletezzük és alkalmazzuk a mondottakat s lássuk, hogy szerény nézetem szerint miként lenne a konventi tervezet úgy módosítható. *hogy se a most meglevő egyházmegyei gyámintézeti iókék el ne vesszenek, hanem az országos gyám és nyugdíjintézet céljaira tovább is fentmaradjanak, sem az azokat birtokló egyházmegyéek s illetve gyámintézeti tagok jogai és érdekei sérelmet ne szenvedjenek?*

Az ekként módosítandó alapszabály következőleg hangzanék:

I. FEJEZET.

Általános határozatok.

1. §. A magyarországi egyetemes egyház 1891—93. évi országos zsinatának 321. sz. a. kelt végzése alapján, az ev. ref. hitvallásu lelkészek özvegyeinek és árváinak gyámolítására országos gyámintézet alapítatik.

2. §. Az intézet czime: „*Országos ev. ref. lelkészi özv.-árva gyámintézet.*“

3. §. *Kötelezett tagjai:* a magyar korona területén, vagy bár azon kívül, jelenleg működő vagy ezután szolgálatba lépő rendes lelkészek és állandóan alkalmazott körlelkészek (misszionáriusok), kik a magyarországi ev. ref. egyház főhatósága alatt működnek.

4. §. *Nem kötelezett tagok:* a theologiai rendes tanárok, ha a jelen szabályzatban az egyes lelkészekre megállapított föltételeket vagy ők magok, vagy a tanintézetet fentartó testület, vagy pártfogóság épen oly mértékben teljesítik.

5. §. Habár az intézet tagja volt is, segélyezésre számot nem tarthat annak özvegye és

árvája, ki hivataláról önként lemondott, vagy állásából jogerős egyházbirósági ítélet által elmozdított.

6. §. Nőtlenység, vagy időközben bekövetkezett özvegyesség az intézet egy tagját sem menti fel a tagsági, illetve fizetési kötelezettség alól.

II. FEJEZET.

Az özvegyek és árvák segélyezése.

7. §. A segélyezés a férj, illetve atya elhalálását követő ápr. 24-kén veendi kezdetét s függetlenül az eltöltött szolgálati évek számától s az élvezett lelkészi javadalom kisebb vagy nagyobb voltától, egyenlő s az alábbi §§-okban meghatározandó évi járadékokban adatik ki, egyedül az árva család tagjainak száma s így a szükség kisebb vagy nagyobb volta jövén tekintetbe.

8. §. Az intézeti tagok halálát esetről-esetre az illető esperes jelenti be, hiteles családi értesítőt mellékelvén az utánok esetleg hátramaradt özvegy nő és árva gyermekekről s kérvén azok segélyezési ügyének elintézését az intézet kormányzására hivatott központi hatóságtól.

Ha akár az özvegy nő, akár az árva gyermek időközben meghal, ez az esperesnek bejelentendő, ki azt a családivról leendő törlés végett a központba felterjeszti.

9. §. A segélyezettnek a segélyösszege adandó nyugtáikon az illetékes ref. papi hivatal által igazoltatni kötelesek az életben lételt, özvegyi állapotot s az árváknál a 14. §-ban meghatározott föltételek fenállását.

10. §. Felmerülhető kérdés esetén, hogy van-e valamely özvegynek s esetleg árvának a segélyezésre jogosultsága s illetve fenáll-e még az? e felett az egyházmegye s illetve esperes véleményének meghallgatása után az orsz. gyámintézet központi bizottsága határoz.

11. §. Egy-egy özvegynek évi járadéka egyelőre 150 forintban, egy árváé pedig 50 forintban mint *minimum* állapítatik meg, mely azonban az intézet gyarapodásával koronként a körülmények szerint növelhető az özvegyekre nézve 300, az árvákra nézve pedig 100 forint *maximum*-ig.

12. §. Azon egyházmegyék, melyeknél gyámintézeti tőkék vannak, addig is, míg az országos gyámintézeti segély a *maximumot* elérhetné, a náluk levő tőkék összes évi jövedelmét, — magának a tőkének érintése nélkül — felhasználhatják arra, hogy az országos gyámintézet által a mostan élő lelkész özvegyeknek és árváknak is ama gyámintézeti tőkék ellenszolgáltatásaként kiadandó *minimum* évi segélyt már most akár a maximumig emelhessek, mely esetben az orsz. gyámintézet, az általa nyújtandó segély koronkénti fokozásakor az ily egyházmegyékben ott ahol a *maximum* eléretett, semmit, ahol pedig el nem éretett, csak a netaláni hiányt fogja pótolni.

Mihelyt azonban a segély *maximuma* általánosan mindenütt eléretik, a most meglevő egyházmegyei tőkék is az országos gyámintézet tulajdonába mennek át, — nem lévén azontul ezek elkülönzésének semmi értelme.

13. §. A segély félévi részletekben adatik ki mindenkor előre; azonban ott, a hol „*özvegyi évet*“ adnak az egyházak, míg e szokás fennáll, csak a lelkész-családnak a parochiáról lett kiköltözése után fog a segélyezés megkezdetni.

14. §. A segélyezés megszűnik:

a) özvegyre nézve: ha újból férjhez megy, ha erkölcstelen életet folytat, vagy valamely büntett miatt a polgári bíróság által elítéltetett; végre ha meghal.

b) Árvákra nézve: fiuk, ha törvényes kort értek, vagy már előbb önálló keresethez jutottak; leányok, ha férjhez mentek, további segélyre nem számíthatnak; testi vagy lelki nyomorék, keresetképtelen árvák azonban holtig segélyezendők.

15. §. A segélyezés életbe sem lép: ha a nő férjével együtt nem lakott, vagy attól törvényesen elvált; a lelkésztől származott gyermekek azonban, ha különben a feltételek megvannak, minden esetben segélyezettnek s apa- és anyanélküli árváknak tekintetnek.

16. §. Apa- és anyanélküli árvák, ha 3-an vagy többen vannak, saját jutalékukon kívül anyjuk évdíjának $\frac{2}{3}$ -át, ha ketten vannak $\frac{1}{3}$ -át, ha csak egy van $\frac{1}{6}$ -át kapják pótlékul.

17. §. Tekintet nélkül minden kizárási okokra, a gyámintézet kötelékébe tartozó minden lelkésznek, körlelkésznek és missionáriusnak, ki a gyámintézetnek tagja volt, halála esetén hátramaradó özvegye, árvái, vagy ilyenek nem létében egyéb hozzátartozói, kik tisztességes eltemettetéséről gondoskodnak, az elhunyt beszámítható fizetésének 10%-át nyerik a gyámintézeti alapból *temetési segélyül*, mely összeg a haláleset szabályszerű bejelentése után azonnal kifizetetik.

III. FEJEZET.

A gyámialap és annak kezelése.

18. §. Az országos ref. lelkészi özvegy-árva gyámintézet alapja áll:

1. A gyámintézeti tagok által fizetendő s évi fizetésük 10%-ban megállapított belépési járulékból, melyet 3 éven át évi egyenlő részletekben fizetnek be illetékes uton az intézet pénztárába; ezen belépti díj fizetése alól azonban azok, kik valamely egyházmegyei gyámintézet-

nek tagjai lévén, azokba nemcsak belépési díjat, hanem sok helyt úgynevezett „*özvegyi évet*“ s e mellett évek során által évi járulékokat fizettek: ezen új belépési díj fizetése alól fölmentetnek.

2. A gyámintézeti tagok által kivétel nélkül fizetendő s évi fizetésük $2\frac{1}{2}$ %-ban megállapított állandó évi járulékból, minden más gyámintézetbe való további befizetés ezen alapszabály életbeléptével elmaradván.

3. A lelkészi állomásokat fentartó ev. ref. egyház-községek által minden lelkészi állomás után fizetendő s a papi fizetésnek 1%-ban megállapított fentartói illetékből, — minden más ily célú fizetési kötelezettség elmaradván.

4. Az országos ref. egyházi közalap jövedelméből e célra tőkésített összegből; továbbá az országos ev. ref. közalap tőkéjéből adandó 100,000 forint tőke-összegekből, mely 25—25,000 forintos évi részletekben 4 év alatt tétetik folyóvá.

5. Az orsz. ev. ref. közalap évi jövedelmének és pedig úgy az egyháztagok évi járadékából, mint a meglevő tőke kamataiból befolyó jövedelemnek 10%-ából, mennyiben ez évenként 30,000 forint maximális összegben túl nem megy.

6. A 12. §. végső pontja értelmében a most meglevő s mintegy *másfél millió forintot* tevő egyházmegyei tőkék, melyek az átmeneti korszak lejárása után az orsz. gyámintézet tulajdonába mennek át.

7. E célra teendő alapítványok s egyszermindenkori adományokból.

19. §. A fizetési kötelezettség leendő lelkészekre nézve a szolgálatba lépéssel, a már szolgálatban levőkre nézve pedig jelen szabályzat életbeléptetésével veendő kezdetét.

20. §. A gyámintézetbe beszolgáltatott járulékok visszafizetésének helye nincs.

21. §. A 18. §-ban meghatározott jövedelmek 25%-a kamatos kamataival együtt minden évben a megalkotandó „*országos ref. papi nyugdíj-alap*“ javára tőkésítetik s csak a fentmaradó 75% fordítható segélyezésre, melynek kifizetése után a mutakozó pénztári maradványból tartalék-alap létesítendő, mely alapnak kamatai azonban a megnyilando újabb segély-igénynek kielégítésére felhasználhatók.

22. §. A gyámintézet ügyeinek legfőbb intézése az egyetemes konvent hatáskörébe tartozik, mely a gyámintézeti alap és egyéb kezelési ügyek ellenőrzését az „*országos közalapi végrehajtó bizottság*“ által gyakorolja, mely utóbbi az esperesek által hozzá felterjesztett ügyekben határoz, a segélyt folyóvá teszi s egész évi működésének kimerítő ismertetésével kapcsolatban az egyetemes konventhez évenként előterjesztést intéz és javaslatokat tesz.

23. §. Az orsz. közalapi végrehajtó bizottság, mely ezen minőségében „*Az orsz. ref. lelkészi gyámintézet végrehajtó bizottsága*“ nevet viseli, saját rendes vagy pótagjai közül egy általa alakítandó 3 tagból álló állandó albizottság útján is intézheti az orsz. gyámintézet folyó ügyeit.

24. §. Az évi járulékokat lelkészekről és egyházaktól, valamint a belépti díjakat is az esperes szedi be s szolgáltatja át a gyámintézeti megyei pénztárnoknak, mely hivatal ott is felállítandó, a hol még nincs, részint az önkéntes alapítványok s netaláni kegyadományokból való tőkeképzés, részint pedig a gyors és egyöntetű adminisztráció szempontjából, és a mely hivatalnak

feladata lesz a gyámintézeti pénzeket kezelni, azokról számadást vezetni s az egyházmegye által előzetesen megvizsgált és helybenhagyott számadásával együtt az évi jövedelem maradványát a segélypénzek kifizetése után, a központba felküldeni.

25. §. A gyámintézet központi vagyonát egy jó hitelű budapesti pénzintézet, esetleg a „Magyar Föld-hitelintézet” kezeli az egyetemes konvent által vele kötendő szerződés értelmében. Ide szolgáltatandók be mindennemű járulékok, belépési díjak és adományok, kivéve az egyházmegyei régebbi gyámintézeti tőkék jövedelmeit, melyek még az átmeneti korszak lejártáig magok az érdeklött egyházmegyék rendelkezése alatt állanak a jelen szabályzat 12. §-a értelmében.

26. §. Ha a központi gyámalap növekedtével az ingatlanokba való befektetés czélszerűnek mutatkoznék: a teendő intézkedések iránt a végrehajtó bizottság a konvent elé ily irányú javaslatot terjeszthet, — az egyházmegyéknél levő régebbi tőkéknek ingatlanokra első helyen bekebelezett része azonban az átmeneti korszak lejártá után is ezeken maradhat, valamint az egyházak és lelkeseknél kellő biztosítékkal elhelyezett tőke is és csak ezeknek évi kamatjövedelme lesz azontúl a többi készpénzzel együtt a központba felküldendő.

27. §. Mihelyt az özvegyek és árvák segélyezésében a maximum eléretik s az átmeneti korszak befejeztetik, az ezzel szorosan kapcsolatos orsz. lelkészi nyugdíjintézet a 21. §. értelmében addig e célra gyűlendő tőke, valamint az egyházmegyéktől átveendő tőkék segélyével fokozatosan életbe lép úgy az egyházak, mint a lelkészek minden további terhelése, vagyis az ezen szabályzatban rájuk kiszabott belépti díj- és százalékfizetések további emelése nélkül.

28. §. Az espereseknek megadatik e szabályzat rendjén azon jog, hogy a kellő időben be nem folyt járulékok befizetésére nézve 3 hónapig terjedhető haladékot adhassanak 5%-től késedelmi kamatok fizetésének kötelezettsége mellett s a mennyiben a járulékok ezen idő alatt sem folynának be, a késedelmes lelkészek vagy egyházakon e követeléseket egyházi közigazgatási úton behajthassák.

29. §. Azon papi jellegű középiskolai tanárok, kik valamelyik egyházmegyei gyámintézetnek már eddig is tagjai voltak, az orsz. gyámintézetnek is tagjai lehetnek, ha a 4. §-ban kimondott feltételeket teljesítik.

Ellenben ugyanily, világi jellegű tanároknak kivételesen az orsz. papi özvegy-árva gyámintézetbe való felvétele tárgyában az illető egyházmegyét kell megkeresniök, melynek felterjesztésére a konvent határoz.

Ime, ezekben próbáltam az orsz. gyámintézetre vonatkozó szerény véleményemet előadni s keresni azt az utat, melyen a most fenforgó érdek-összeütközés kiegyenlíthető s az országos gyámintézet a szeretet és testvériség alapján mielőbb felállítható lenne.

A mi ezután következnek, t. i. az országos ref. lelkészi nyugdíjintézetnek ezzel kapcsolatos felállítása: itt lenne aztán helye annak, hogy tekintetbe véve a szolgálati időt, az érdemet is jutalmazzuk, ehez szabván az $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$, vagy egész fizetéssel való nyugdíjazást, a mint ez mindenütt szokásban van.

Minthogy pedig közérdekű tárgyban nem az a fő kérdés, hogy *ki írta?* hanem hogy *mit írt?* tehát jónak látom valódi nevemet elhallgatni.

Justus.

TANÜGY.

A tiszántuli ref. egyházkerület és ennek középiskolai felügyelő-tanácsa elé a következő javaslat terjesztett:

UTASÍTÁS

az egyházkerületi gymnasiumi felügyelő számára a tanintézetek látogatása tárgyában.

(Folytatás.)

8. A felügyelő a tanárokat, azok eljárását és magaviseletét igyekezzék minél alaposabban kiismerni s e végett a fentebbieken kívül még különösen a következőkre legyen ügyelettél:

a) van-e a tanároknak elegendő jártasságuk a kezökre bizott tantárgyban és annak *taumódszerében*? azt a tárgyat tanítják-e, melyre képesítve, jogositva, vagy meghíva vannak, s mi az oka az eltérésnek? a tantestületben a helyes szaki arány fennáll-e? az egyes tanárok képezik-e magokat folytonosan szakjaikban s mennyiben használják a könyvtárt és gyűjteményeket? lelkesen, ügyszeretettel végzik-e munkájukat s nem pusztán gépies és lelketlen robotolással-e? áttudják-e adni kellő mérvben az ismereteket és az évi kiszabott tananyagot a növendékeknek? kezdik-e és kitartják-e pontosan a tanórákat? juttatnak-e elég időt az ismétlésekre? a tantárgy lényeges részeit a mellékesek nem szorítják-e háttérbe? egyes kézikönyvek, feladványok és lecke-kihagyások nem túlságosan terjedelmesek és sok időt kívánók-e? nem használnak-e a tanításnál írott kézikönyveket? az osztályfőnökök végzik-e pontosan és lelkiismeretesen szabályszerű kötelességeiket? ügyelnek-e a tanárok arra, hogy növendékeiket a többi tanárok mennyi és minő munkával látják el? nem áll-e be túlterhelés? a *rokon tárgyak* egy tanár kezében vannak-e az alsóbb osztályokban s nem szaporodik-e itt fel túlságig a tanórák száma, az egyes tantárgyaknál megvan-e a tartalmi és nyelvezeti összhang? nincsen-e a műszók tekintetében ellenkezés és zavar? a tanulók *írásbeli dolgozatai* nem túlságosan sokak vagy kevesek-e? ezeknél végzik-e a tanárok lelkiismeretesen az útbaigazítás és javítás munkáját? Hogy mindezen ügyek az egyes osztályokban összhangzóan és hozzáértéssel végeztessenek, szükség, hogy a tanárok a módszeres tanácskozmányokat lelkiismeretesen megtartsák, egymás tanóráin látogatásokat tegyenek, a kézikönyvek és tan-szerek kiválasztásában helyesen járjanak el s addig is, míg a konvent a ref. gymnasiumok számára hasonló szabályokat adhatna ki, a középiskolák számára kiadott állami Rendtartást, Tantervet és Utasításokat tanulmányozzák s a *viszonyokhoz* mérten hasznokra fordítsák, melyekre nézve a felügyelő a maga tanácsával és útbaigazításával segíti őket.

b) A tanárok magaviselete hivatásukhoz illő-e? viselnek-e valami más fizetéses hivatalt s egyéb haszonhajtó foglalkozást üznek-e? A felügyelő járjon végére annak, hogy a tanárok minő viszonyban állanak tanítványaikkal, egymással és a helyi előljárósággal? van-e atyai szeretet és jó indulat bennök tanítványaik iránt s van-e kellő tekintélyök azok előtt? lelkiismeretesen törekesznek-e, hogy ezek minél könnyebben elsajátítsák az ismereteket s rendszerető, munkás, művelt emberekké képződjenek? feleltetik-e elég sűrűn őket s van-e gondjuk az iskolában és azon kívül azok magaviseletére, vagy keveset törődnek azzal, hogy tanulnak vagy nem tanulnak, képződnek vagy neveletlenek maradnak a gond-

jaikra bízott növendékek? Ott, hol szükség, utasítsa a felügyelő a tanárokat arra, hogy egymással tisztességes, jó harmoniában éljenek, az igazgató és előljárásság utasításait tisztelettel fogadják és kövessék, hol az iskola érdeke kívánja, tőlök telhetőképen készséggel és haszonlesés nélkül közreműködjenek annak dolgaiban, az intézet külső és belső adminisztrációs és ügykezelési munkáiban (ideértve a tanárkari, igazgató-tanácsi jegyzőséget, könyvtári és szertári tisztségeket, az iskolai irattár rendezését stb.) s ez úton is tényezői és támaszai legyenek a kulturának és az azt hordozó egyháznak és iskolának is. Ezért is a tanárok a magok *vallásos és egyházi érzületét* minden alkalommal tüntessék ki. E tekintetben, ideértve az isteni tiszteletek látogatását és az urvacsoravételt is, a fentartó-testület és a tanuló ifjuság előtt magok és családjok jó példájával tartoznak elől menni s e részbeli magok viseletét a minősítvényi lajstromban különösen nyilvántartani szükséges. A tanár egyénileg is nemcsak feddhetetlen és jó erkölcsű, de rendezett, tisztességes vagyoni és családi állapotú legyen, kinek egyszersmint távol kell maradnia az iskolára is károsan ható politikai és társadalmi torzalkodásoktól s minden olyan foglalkozástól, ideértve a vegyes tartalmu és politikai hírlapszerkesztést is, melylyel a hivatása követésére és a tanulmányozásra szükséges időt meg rövidíti, személyét, állását s ezzel az iskolát is megtámadtatásnak teheti ki.

c) A felügyelő ellenőrzi a *tanárok* szabályszerű *választását*, egyházkerületi megerősítését, azok képesítetttségét, ideiglenes, helyettes vagy végleges alkalmazását, (mindezeket a minősítvényi lajstromban külön nyilvántartja,) a fizetések pontos kiszolgáltatását s oda törekszik, hogy e fizetés ne csak az egyházi törvényben megírt minimumot elérje, hanem egyházkerületünk kívánalma szerint az állami fizetések színvonalára emeltessék. Azon tanárookra nézve, kik bármi tekintetben alkalmatlanok hivatásuk kellő betöltésére, vagy azon a helyen kívánt sikerrel nem működhetnek, az iskolatartó hatóságok előtt a nyugdíjazás vagy a cserekép más iskolába áthelyezés érdekében kezdeményezőleg vagy közvetítően eljár; felügyel továbbá arra, hogy a tanárok és az iskolatartók a fennálló *nyugdíj és özvegy-árva intézetek* és egyházkerületi felügyelet iránti dijkötelezettségüknek pontosan eleget tegyenek.

d) Szükség szemmel kísérni a *nem kötelező tantárgyak tanítását is*, hogy t. i. minő kezekben van ez? eredményesen folyik-e? nem fogja-e el a tanulókat túlságosan kötelezett tantárgyaiktól? nem szaporítja-e a tanulók óraszámát a törvényes maximumon is felül? továbbá örködni kell a felett is, hogy a tanárok nem adnak-e fizetésért magánórákat az iskolai tanulóknak? (a mi felsőbb rendszabályokban tiltva van) s nem állnak-e olyan hírben, mintha a kosztos tanulók tartásával általok visszaélések követtetnek el?

e) A *magántanulók* felvételére s vizsgálatára nézve fennálló rendeleteket s utasításokat lelkiismeretesen követik-e a tanárok? kellő szigorral járnak-e el ily esetekben?

f) A *kézi könyvek* megválasztásánál és változtatásánál a legnagyobb óvatosság és szakértelem kívántatik, mire nézve a felügyelő a szaktanárokkal minél behatóbban értekezzen s járjon végére, hogy ezek jól használják-e fel a kézi könyvet s az itt-ott szokásos tanulói jegyzetek valóban szükségesek és hasznosak-e? A felügyelő továbbá a kézi könyveket az általa vezetett törzskönyvvel egybeveti s különösen vigyáz, hogy a könyvek sűrűn ne változtassanak, csupán az egyház-

kerület által engedélyezett s illetve kiadott művek vétesenek használatba, a protestáns szerzők művei egyenlő belbecs mellett általán véve előnyben részesítesenek s a tanulók csupán a legszükségesebb könyvek tiszta példányokban való megszerzésére utasíttassanak.

g) A felügyelőnek tiszte *az igazgató* hivatalos eljárását kellően felismerni és támogatni. — Minthogy az egyházi törvény szerint is az ő kezében van letéve az egész intézeti oktatás és nevelés vezetése s a tanárok és tanulók kötelesség teljesítésének közvetlen ellenőrzése és irányzása: ezért igen sok függ attól, hogy az igazgató alkalmasan és buzgón tölti-e be hivatalát. E részben tehát szerezzon meggyőződést magának a felügyelő, hogy az igazgató bir-e valódi hivatással fontos állására? elég testi, lelki erővel annak terhei viseléséhez? van-e saját szaktárgyán kívül más téren is annyi ismerete és tájékozottsága, hogy tanár-társai oktatását megítélhesse? tud-e jó rendet, csint és tisztaságot tartani az iskola külső és belső állapotában? van-e elegendő tekintélye tanár-társai és a tanulók előtt? a szabályellenességek orvoslása s illetve megelőzése céljából óvó és utasító szavát felemeli-e mindig idejében és elég hatályosan? ellenőrzi-e hospitálással is a tanárok működését s kellő összhangban tartja-e azokat tanulmány és fegyelem szempontjából? a tanulók írásműveit s azok tanári javítását szemmel tartja-e? a helyi és felsőbb hatóságok végzéseit és utasításait foganatosítja-e? az iskolai anyakönyvek vezetése, tanárkari jegyzőkönyvek jó rendben tartása, a rendeletek és hatósági t. i. egyházkerületi jegyzőkönyvek, hivatalos iratok lajstromozása és nyilvántartása s általában az iskolai levéltár jó karban és rendezett állapotban tartása, kezelése, s mindazon teendők és feladatok teljesítése körül, melyek rendtartásaink szerint reá néznek, sikeresen és jól eljár-e? A levéltár (irattár) rendezése és jól kezelése alatt az értendő, hogy legyen az iskola iratainak alkalmas helye és szekrénye, melyben azok czélszerűen elrakattassanak, legyen egy leltár, melyben minden irat és jegyzőkönyv-tárgya, (rövid tartalma, vagy czíme) szerint elősoroltassék s egy egységes betűsoros mutató, mely szerint bármi ügy-iratra, dologra és személyre, tanárkari végzésre, helyi vagy felsőbb s törvényes rendeletre s intézkedésre azonnal, hosszabb keresés nélkül rá lehessen találni. A tanárkari jegyzőkönyveket ott, a hol a tanári fizetés a törvényes minimumot eléri, tartoznak a tanárok általok megállapítandó sor szerint díj nélkül, kellő formák és óvatosságok megtartásával vezetni, jól olvasható (vakarás nélküli) írással, erős papíron, hitelesítve, bekötve, lap-számozva s az összes jegyzőkönyveket külön betűsoros személy- és tárgymutatókkal ellátva. A felügyelő az igazgató értesítései és javaslatai alapján vezetni igazságosan és nagy körültekintéssel a tanárok *minősítvényi* jegyzékét s ennek jellemzéseit és adatait látogatása alkalmával ketten személyesen és közösen állapítják meg s írják alá. E jegyzékkel összhangzóknak kell lenniök a *tanári szolgálati bizonyítványoknak*, melyeket az igazgató szövegezése szerint az iskolatartó hatóságok adnak ki, melyeknek érvényök azonban csupán akkor és annyiban van, a mikor és a mennyiben a felügyelő által megerősítetnek és aláíratnak. E bizonyítványok keltét és lényeges jellemzéseit a felügyelő a minősítvényi lajstromban is megjegyzi.

(Vége köv.)

✠ TÁRCZA. ✠

A Zsidókhöz irt levél kritikai és bibliai theologiai szempontból.

(Folytatás.)

β) A levitai papság s ezzel együtt az egész mózesi törvény érvénytelenné lett (7, 11—17. v.). Ennek egyszerű oka az, mert a változásnak alávetett levitai papság merőben elégtelen és képtelen arra, hogy tökéletességre juttassa azokat, a kik általa törekeshnek elérni a lelki és erkölcsi élet végcélját (τελειωσις). Ám ha képes volt volna a levitai papság ehhez a célhoz, t. i. a bűnbocsátás és kiengesztelés tényéhez elvezérelni a lelkeket: ugyan miért lett volna szükség az ároni rend mellett még más jellegű papra? (ἕτερον nem = ἄλλον). Izraél fiai a törvényt a maga egészében (νόμος) a levitai papságra való tekintettel (ἐπὶ αὐτῆς sc. τῆς Λευϊτ. ἱερωσ.) nyerték, a mennyiben a törvénynek elkülöníthetetlen alkotó eleme a papságról való intézkedés is: tehát az egyiknek megsemmisülésével a másik is romba dől (12. v.).

(νομολογεῖν τινα: eselekvő alaknak szenvedőre való átalakítása: γενεολογεῖται szokásos. cf. Winer, Gramm. Aufl. 7. p. 244.)

A most kimondott igazságnak — hogy t. i. a levitai papság és ezzel a mózesi törvény is érvénytelenné lett — bizonyosságául szolgál 1. az a tény, mely szerint Krisztus, a kire (ἐφ' ὃν) Isten szózata vonatkozik (ψ 110, 4), nem a Lévi törzsből, hanem más nemzetség tagjai közül való, a kik közül törvény szerint soha sem volt egy sem megbízva az oltár körül való szolgálattal (13. v.). Hiszen — hogy positive igazolva lássa ki-kí — köztudomású s napnál világosabb dolog (πρόδηλον), miként az Ur a Juda törzsből támadott (ἀνατέταλκεν), a mely törzsből senki — törvényes módon — semmiféle papi szolgálatot nem végezett (14. v.).

(ἀνατέλλειν növényekről, melyek sarjadzának LXX Gen. 19, 25. stb. vonatkozással פרוס-ra Zak. 3. 8., vagy a telkelő csillagra Num. 24, 17).

2. Még kiválóbb bizonyíték az, hogy amaz ígértett papnak a Melkh. rendje szerint kellett előállania és így az ároni papokkal ellentétben örökké való papnak kellett maradnia (15—17. v.). Áron és az ő levitai utódai egytől egyig „testi parancsolatnak törvénye szerint“, azaz elmuló, változó, megsemmisülő rendelkezés (ἐντολή) szabályzatához képest lettek papokká s a mint lettek, azon módon meg is szüntek azok lenni egyik a másik után. Ellenben a mi Urunk „enyészhetetlen életnek ereje szerint“ lett főpappá, a ki megsemmisítette a halált, de életet és romolhatatlanságot (ζωὴ ἀκατάλυτος) hozott napfényre (2. Tim. 1, 10), a ki örökké él (Ján. 14, 19) s vele együtt élni fogunk mi is (2 Kor. 13, 4); a kiről Isten tesz valást: Te örökké pap vagy Melkh. rendje szerint!

γ) Reménységünk, közbenjárónk, az Isten esküszavával főpapunkká rendelt Jézus Krisztus (18—28. v.).

ἀδότησις (még 9, 26) (ἀδότησιν-ól) = valaminek érvénytelenné (ἄθετον) létele, eltöröltetése, megsemmisülése. Chrysostomus így értelmezi: τί ἐστιν ἀδότησις; ἄμειψις, ἐκβολή. Theophylaktus: ἀδότησις ἐγένετο τουτέστι ἐναλλαγῆ καὶ ἐκβολῆ.

προάγειν impf. προήγον fut. προάξω intransitive, előrehaladni, megelőzni, az időre vonatkozólag előbb lenni; προάγων = praecedens i. e. tempore prior seu superior. A 18. és 19. vers egy mondat μὲν-δὲ által kétfelé választva; ige γίνεταί; οὐδὲν . . . νόμος zárjeles tétel.

Még egyszer visszatér az író ahhoz a tételhez, hogy a papság és vele az egész törvény érvénytelenné lett (18. 19. v.). Megmagyarázza (γράφ), miszerint a levitai papságról szóló szabályzata a törvénynek (ἐντολή), mely időre nézve az evangéliumi üdv-intézkedést megelőzte (προάγουσα): erőtelen és haszontalan volta miatt töröltetett el — hiszen ez áll az egész törvényről is (νόμος), mely általában semmi tökéletesedést nem eszközölt —: de egyszersmind amaz elégtelen, semmisnek nyilvánított intézmény helyett kárpótlásul oly üdv-ajándékban részesültek a hívők (ἐπισυναγωγή), a mely jobb és kiválóbb voltánál fogva biztosan képes lesz őket a kívánt célhoz elvezérelni. Ez az üdv-ajándék a reménység; mely azért jobb, értékesebb (κρείττων), mint az előző parancsolat, mert általa elérjük azt, a mit az összes papi áldozati szolgálatok révén soha sem tudott a nép elérni, nevezetesen, hogy közeledünk Istenhez, Krisztus örök váltság-érdeme alapján (9, 11 k.). Ez az Ur főpapságának a régi levitai rend felett való első nagy fölénye.

A régi papság azért is hasonlíthatatlanul mögötte áll Jézus örök papságának, mert ez utóbbit Isten szerette esküszavával, ellenben az előbbi esküszó nélküli jött létre (20—22. v.). Az Ur Jézus főpappá rendelését megerősítő esküszózat ψ 110, 4-ben olvasható: „Megerősödött az Ur és nem bánja meg“; de ehhez hasonló szózat a levitai papságra nézve az Irásban sehol sem található. És a mennyivel többet jelent ez az eskü, mint a mennyit jelent a Lévi törzsből származott papokra vonatkozó törvényes intézkedés: annyival kiválóbb és jobb az a szövetség, a melyről nekünk Jézus nyújt biztosítékot. Ez az Ur főpapságának a régi levitai rendszer felett kimagasló második nagy fölénye.

εἶσι γεγονότες tempus periphrasticum a már multban történt tény, mint még a jelenben is érvényest tünteti fel.

ἔγγυος ἅπ. ληγ. (Cic., Vulg.: sponsor) még 2 Makk. 10, 28. Sir. 29, 15. 16. „Jobb szövetségnek lett keze Jézus“, azaz ő pecsételte meg halálával Istennek kegyelmi szövetségét és ez által biztosította híveit affelől, hogy e szövetség üdvjvaiban részesülnek. Ἰησοῦς nyomatékosan a mondat végén.

Az Áron rendéből való főpapok — mert halandó emberek valának — egymást követték a mulandóság útján, minthogy a halandóság megakadályozta őket abban, hogy papi hivatalukban (ἐν τ. ἱερωσύνῃ) megmaradjanak és így sokan voltak azok, a kik egymásután a főpapi tisztet viselték: ellenben Jézusnak, a ki változhatatlan, örök léttel bír, át nem ruházható, változhatatlan, enyészhetetlen a főpapsága (ἀπαράβατος ἅπ. ληγ., itt szenvedő jelentésben), miért is természetsszerűleg következik, miként ő teljes tökéletes mérvben képes a bűn nyomorú-

ságából megszabadítani és örök életet ajándékozni — kiknek?: a zsidóknak? vagy a pogányoknak? vagy általában mindenknek? Nem! — azoknak, a kik ő általa mint egyedüli Idvezítő és közbenjáró által járulnak Isten színe elé (Ján. 10, 9; 14, 6). Ez az Ur főpapságának harmadik, örök érvényű fölénye az ároni főpapság felett (23—25. v.).

E mi főpapunknak eme jellemzésére vonatkoztatva mondja az író: Ilyen főpap illet mi hozzánk, a kire nemes büszkeséggel tekinthetünk. Ő szent (ἅγιος LXX pro יִשְׁרָאֵל Zsol. 4, 4; 16, 10) tiszta, Istenhez méltó és így minket is olyanná változtat. Ártatlan ἄκακος, a kiből nincs roszaság, cselszövény, gonoszság, a kinek szájában álnokság nem vala (Ézs. 53, 9). Szeplőtelen ἀμίαντος, a kit semmi tisztátalan gondolat vagy cselekedet nem homályosított meg soha. Elkülönített a bűnösöktől, a kit a bűnösökkel való érintkezés, a velők való együttléte soha bűnre nem készítetett, de a ki olyan égi tisztaságban élt, mint soha egy sem a halandók között. És magasságosabbá lett az egeknél, mint a ki áttört a mennyboltozaton (4, 14 h. ö. Ef. 4, 10: ὁ ἀναβὰς ὑπεράνω πάντων τ. οὐρανῶν) ülvén az Atyának jobbjára felől (26. v.).

Jézusnak mint örök főpapnak *áldozata* szintén lényegesen különbözik a levitai rend áldozataitól. Nevezetesen a levitai főpapok évenként megnatározott napon, die statuto, azaz az engesztelés ünnepének napján tartottak áldozni előbb saját bűneik, azután a nép bűnei megbocsátásáért (Lev. 16. és 23. r.); a levitai papok pedig nap mint nap felvitték áldozataikat az oltárra, büntörtlés czéljából (Exod. 29, 38—42. Num. 28, 3—8; h. ö. Zsid. 9, 6—8.). Ezekre az áldozati cselekvényekre emlékeztet az író, midőn az áldozás különböző nemeivel különben is ismerős hívők előtt, Jézus egyszeri áldozatát felmutatja, kimondván, hogy neki nem szükséges ismételt mint a főpapoknak καθ' ἡμέραν áldozni, mert ezt (τοῦτο), nevezetesen a rólunk magára vett minden bűnért való áldozást egyszermindenkorra és így tökéletesen kielégítőleg (R. 6, 10) megcselekedte, a mikor önnönmagát adta áldozatul (27. v.). Ekképpen egyesül Jézusban az a két fő feltétel, mely idáig elkülönítve vala; ő ugyanis a kegyelmi szövetség áldozó főpapja, de egyszersmind maga az áldozat is a világ bűneiért. Az elmondottakat a 28. versben foglalja össze az író ebben a mondatban: A törvény gyarló embereket, természet szerint bűnös halandókat rendelt főpapokká, kik bűn és halál alá vettek: a törvény után jóval később, négy-öt század multán Dávid által ἐν πνεύματι kijelentett isteni *esküszó* ellenben, érvénytelenné téve a törvény intézkedését, főpappá rendelte a Fiut (1, 1), a ki örökre tökéletessé lett, a kin sem bűnnek, sem halálnak nincs hatalma, mert él túl a síron, túl az időn örökkön örökké (28. v.).

d) *Jézus Krisztus főpapi tisztének üdv-hasznai.*
8, 1—10, 18.

Mielőtt a gondolatmenet folytonosságát s az előterjesztésben nyilvánuló fokozatos haladást igazolnók, megmagyarázandó a *κεφα-*

λαιον δὲ kifejezés. *κεφαλαίον* nominativus és nem accus. absol. (Beng.); jelentésére nézve Luther, Kálvin és többen, abban a véleményben vannak, hogy az író az eddigi összes kifejtés eredményét akarja mintegy egy gondolatban feltüntetni, ezzel: „a mondottaknak összefoglalata, summája“. Valla Lőrincz: in summam autem“, Grotius: „post tot dicta haec esto summa“; Carpov: „ut rem summam et uno verbo complectar“. Nyelvészeti indokolt, de logikailag indokolatlan nézet, mert az író épen új, idáig nem részletezett mozzanatot kezd fejtegetni. De nem azonosítható az ezen szó által jelzett fogalom azzal sem, a mit a névelős τὸ *κεφαλαίον* kifejezhetne, t. i. hogy „a legfőbb, a leglényegesebb dolog az“, hogy (Theoph., Bleek etc.). Mert a most hangsúlyozandó fontos igazságon kívül meg másról is lesz később szó (9, 9 kk.), a mi épen ilyen nagy jelentőségű. Szerintünk tehát az összefüggéssel egyezően, *κεφαλαίον δὲ* az ἐπὶ τ. λεγομένοις-szal együtt értelmezendő így: a mondottaknál — úgy az idáig fejtegetett, mint a még ezután előadandó dolgoknál — az a fődolog.

α) *Jézus Krisztus mint főpap az isteni Felség trónjának jobbjára ült az egekben (8. v.).* Ez az a főfő fontosságú tény és igazság, mely őt az úgynevezett földi főpapoknál végtelenül nagyobbak és egyedül álló, örökké való főpapnak igazolja, a ki mellett mint főpap senki más figyelembe nem jöhet (1. v.). Ezen minőségében teljesíti tisztét, mint áldozó papja annak a szenthelynek és annak az igazi sátornak, melyet nem ember épített, hanem Isten (2. v.). *λειτουργίης* a nyilvános állami tisztviselőnek a neve; általában = szolga, sáfár (R. 13, 6. Fil. 2, 25). A LXX épen úgy mint R. 15, 16. ebben a jelentésben veszi „áldozó pap“. τὰ ἔργα = a templom. σκηνῆ a mennyei sátor, mely ἀληθινῆ, melynek csak halvány kiábrázolása az a sátor, melyben az ároni főpap áldozott; ez áll a templomról is. Minden főpapnak fő tiszte az áldozás lévén: Jézusnak is mint főpapnak áldoznia kellett (ἀναγκαῖον sc. ἦν és nem ἐστίν), a mit meg is tett egyszermindenkorra (7, 27). Ő nem áldozhatott e földön, a jeruzsálemi templomban, avagy más helyen, mert (4. v.) itt alatt — mint nem a Lévi törzséből született papnak — a törvényesen beiktatott és általa is elismert papok (Mt. 8, 4. Lk. 17, 14) mellett nem vala működési tere. De meg a levitai papok (5. v.) csupán annak az árnyképnek és halvány körvonaloknak a szolgálatában állottak, a melyekről a valóság és igazság Jézusban jelent meg. Ezekkel — a földi árnyaknak szolgáló — főpapokkal, a mi örök főpapunknak semmi köze. Miként az általa alapított kegyelmi szövetség kitünőbb, jobb a törvény-szövetségnél: épen úgy a rábízott papi tiszt is felettebb kiváló, mint az ő szövetségi leviták szolgálata (6. v.). Mert a kegyelmi szövetség közvetítője nem ember, hanem az Ur Jézus, a ki egyedüli közbenjáró Isten és emberek között (1. Tim. 2, 5). Az ő szövetséghez fűzött ígéret feltételhez volt köttetve, az új szövetség ígéretei ellenben: a bűnbocsánat és örök élet kegyelemből valósulnak meg, törvény követelményeinek teljesítése nélkül, a mit az Írásból meritett érvekkel is bizonyít az író (7—13. v.).

Tehát nemcsak a levitai papságról rendelkező parancs erőtlen és haszontalan (7, 8), hanem az egész törvény-szövetség is fogyatkozással van tele. Ebből kö-

vetkezik, hogy helyébe új szövetségnek kellett lépni (7. v.). Nem az volt ennek az isteni intézkedésnek az indoka, mintha a régi szövetség ígéi pusztán kő táblákra lettek volna írva, míg az újat az emberek szíveibe véste be a szövetség Ura (a mint Bleek gondolkozik), hanem azért kellett a kegyelem szövetségét létesíteni, mert Izraél fiai a törvény valódi célját és rendeltetését, nevezetesen hogy annak vége Krisztus (R. 10, 4), félreértették s midőn eljött a hit, ők ennek a tapasztalása ellenére is testiek maradtak s a törvény békóit az evangéliumi szabadság királyi törvényénél többre becsülték. Pedig ám az az ő szövetség, mely Izraélre nézve a bűn és halál törvényévé vált, nem kifogástalan (8. v.). Maga az Ur szól Jeremiás proféta szája által (Jer. 31, 31—34 LXX), hogy új szövetséget akar és fog létrehozni az ő helyébe (9. v.). „Ime napok jönnek“ mond az Ur és e napok, melyeket a hívő atyák távolról láttak és a melyeknek eljövételében bizvást reméltek, ezek a napok az ígért Messiás megjelenésével Izraél és Juda háza felett felvirradtak, beköszöntöttek. Ezt az üdv-czél nem tudták felfogni és hittel megragadni azok az eldődök, a régi nemzedékek apái, a kiket fogva tartott a betű, mely megöl, s a kik elfordultak a Lélektől, a mely meg-elevenít (2 Kor. 3, 17). Nem is velők, hanem érettek, az ő javokra kötötte Jehova azt a szövetséget (ἡν ἐποίησα LXX ἡν διεθέμην] τοῖς πατράσιν h. ö. R. 11, 27), a melyben ők nem maradtak meg, minek következtében Isten is „megemészte az ő napjaikat hiábavalóságban és az ő esztendeiket félelemben“ ψ 78, 33.

Határozott kifejezéssel igazolja az író, ennek az új szövetségnek jellegét a 10. versben, a hol azt hirdeti, miként Isten az ő választottait, az egész lelki Izraél (R. 11, 26) egy pásztor őrizete alá gyűjti (Ján. 10, 16), törvényét azoknak elméjébe (διδασκία) adja, szívök táblájára írja, természetesen nem betű, hanem lélek szerint való értelemben (10. v.). A miből következik a szövetség boldogító áldása: És nem fogja tanítani senki az ő atyafiát másként, mint a miként az Urnak Lelke akarja; nem szól senki eképen: ismerd meg az Urat, mert a ki Krisztusé, az a felebarátjáról is hasonlót feltételez; de mindenek ismerni fogják az Urat, mindenek — nagyok és kicsinyek — mint egyenként megannyi tagok, részesei lesznek Krisztus testének, a mely üdvös lelki viszonynak éltető eleme, indoka (ἔτι) a bűnöket elfedező, megbocsátó örök irgalmasság. És így tapasztalati tény gyanánt ki-mondhatta az ihletett levélíró, a mit az Írás tanubizony-ságaiból (8—12. v.) tanulságul elvont, miszerint, ha Isten új szövetséget kívánt adni az ő népének: ezzel a régít, az elsőt elavultnak s többé nem kötelező erejűnek nyilvánította. A mi pedig avulásnak s megvénhedésnek indult, az közel van az enyészethez. Ugyan miért gyötörnök hát magunkat oly igen a betű igája alatt; miért vesződ-nénk a lélekölő „tedd ezt, tedd azt“-féle parancsokkal: holott Isten megújulást, szabadságot ajándékozott min-deneknek, Jézus Krisztusban!?

(Folyt. köv.)

K Ö Z É L E T Ű N K.

A szatmári ev. ref. egyházmegye őszi közgyűlése.

Tartatott F.-Gyarmathon 1894. szept. 6—7. napjain Szarka Boldizsár esperes és Izsák Dezső e. m. gondnok elnöklete alatt. — Mint rendesen, úgy e mostani gyűlésünk sem szűkölködött tárgyalandó ügyekben; sőt inkább. Már mi ha összejövünk szent hivatásunk ügyei-nek intézése végett, gondoskodunk felőle, hogy ne jöjjünk legyen össze hiába. Most is, mikoron gyűlés kezdetén fölcsendült az orgona praeludiuma, a fenséges „Jövel szent Lélek Ur Isten“ nyitányául, a különben bönök nem mondható f.-gyarmathi templom fele részben zsufolásig megtelt gyűlés-tagokkal és érdeklődőkkel, úgy hogy az esperes fenszárnyaló imáját igen szép számú közönség rebegette utána.

Ima után s. m. gondnok intézett pár szívélyes, és a gyűlés menetét jelző szót s aztán esperes tevé meg szokásos előterjesztését a hozzá érkezett felsőbb rende-letekről és iratokról, nemkülönbén egynémely tanításág betöltéséről. De első helyen arról az áldott emlékü fér-füről emlékezett meg a kegyelet meleg hangján, ki mint hazai protestáns egyházunk Nestora, tavaszi köz-gyűlésünk óta hunyta le szemeit a nagy álomra, s kit mindnyájunk áldó részvéte kísért alsó-zsolczai családi sírboltjába. A hazájához, királyához, vallásához, egyhá-zához mindenekben hű, Isten kegyelméből oly szép életkorra s magas tisztségekre méltatott férfiúnak, vajai báró Vay Miklósnak emlékét kegyelettel örökíté egyház-megyénk jegyzőkönyvünkben.

A kegyelet adójának eként történt leróvása után sajnálattal vettük tudomásul, hogy egyik közkedvelt tanácsbíránk, Vály Árpád egészségi állapota miatt még most sem jelenhetett meg közöttünk. Hanem biztosan hisszük, hogy nemsokára ismét részt veend egyházi ügyeink intézésében is. Hérmán Mihály világi jegyzőnk lemondó levelét szinte sajnálattal hallgatta végig köz-gyűlésünk; ám szeretjük hinni, hogy az ügyeink inté-zése körül oly odaadó munkássággal forgolódo férfiú, — bár kétségtelen, hogy sok oldalról igénybe van véve munkaereje és tehetsége — engedni fog egyházmegyénk óhajának s lemondását visszafogja venni.

Napirend előtt Nagy László nagy-ari lelkész inter-pellálta az elnökséget a szatmári felsőbb leányiskola tárgyában; megkérdezvén: „van-e hivatalos tudomása arról, hogy a szatmár-németi ev. ref. felsőbb leányiskola, a szatmári és sz.-németi egyházak előljárói által új szervezettel s új címmel „a szatmári és szatmár-németi testvér egyházak felsőbb leányiskolája“ láttatott el, s eme szervezet az egyházkerületi közgyűlés által már meg is erősítettett? továbbá, hogy az ekként új szer-vezettel és új címmel ellátott felsőbb leányiskola, a testvéregyházak által, alig 25 órával az iskolai év meg-nyitása előtt 4 osztályra lefokoztatott? Ha van ezekről hivatalos tudomása, lesz-e szíves az egyházmegyei köz-gyűlést fölvilágosítani a felől, hogy minden megjegyzés és észrevétel nélkül, hogyan engedhették meg egyház-megyénknek az egyházkerületi gyűlésen jelen levő kép-viselői azt, hogy oly „szervezet“, mely az egyházmegye jogát teljesen megsemmisíti — létrejöhesse?

Helyesli-é, hogy a testvéregyházak, az egyház-kerület tisztességes segélye daczára említett intézetet lefokozzák? ha nem helyesli, mit szándékozik e tekin-tetben tenni? Nem látja-e szükségét annak, hogy a szatmár-németi nőnevelő intézet és az egyházmegye, mint felsőbb hatóság közti viszony körvonaloztassék s

az egyházmegye joga végre-valahára megállapíttassék?" Erre elnökség kijelenté, hogy az első két pont alatt kérdezett dologról nincs hivatalos tudomása, csak hírlap utján értesült felőle; a 3-ikra nézve: hogy másutt levén elfoglalva, a kérdéses „szervezet” tárgyalásánál nem volt jelen a ker. gyűlésén; a 2 utóbbira, hogy már felsőbb hatóságilag megállapított „szervezet” szerint egyházmegyénknek semmi beleszólója nem lehet az intézet ügyeibe. Nagy László interpelláló a 3 első pontra adott választ tudomásul vette, de a két utóbbi nem; kérte hát interpellációja tárgyalását. A megindult tárgyalás folyamán Biki Károly tanácsbíró egy határozati javaslatot terjesztett be, mire Nagy László hasonló jelű interpellációját levétetni kéri a napirendről, kéri a hat. javaslat elfogadását. Ez meg is történt. Ennek értelmében megkeresi az egyházmegye a kerületet, hogy a szatmári felsőbb leányiskolát illetőleg helyezze vissza egyházmegyénket a canonica visitatio jogába s felügyeleti jogát egyszersmind iktassa be pótlólag az intézet szervezeti szabályába.

Az interpelláció tárgya eképen elintézés nyervén: tárgysorozat rendén az egyh. törv. 98—100. §§-ai és a 276. §. értelmében tétetett intézkedés, a mennyiben előbbiekre nézve kimondatott, hogy idevonatkozó szabályrendelet készítenő elébb, erre bizottságot nevezett is ki egyházmegyénk. A 276. §-ra vonatkozólag az illető egyházak utasítva lettek megfelelő eljárásra. Bejelentetvén ezután a szatmári lelkészi s több tanítóválasztás, mindezek megerősítettek; utóbbiak egy részére nézve azonban kimondatott, hogy mivel oklevelet nem a mi intézetünknek szereztek, az egyh. t. 423. §-a értelmében az egyházi énekek és vallás-tanítás módszeréből 2 év alatt tanképesítést tartoznak szerezni, különben állásukon nem hagyatnak meg; hogy pedig ez korlátolt anyagi viszonyaikkal mellett annál kevésbé terhes legyen: fölkeri megyénk a kerületet, hogy e nemű vizsgák fölvetelére egyházmegyénkben nevezzen ki s hatalmazzon föl megfelelő bizottságot.

Pótor Elemér Sz.-Ujlakra, Borsos István T.-Kóródra segédlelkészül bekebelezettek. Majd olvastatott Kiss Bertalan alapos előadói munkálata a tanügyi bizottságnak egyházmegyénk egy évi tanügyét felöllel jelentése képen. A jelentés elég sok szépet, de ugyanannyi sajnálatra méltó is jelez. Így, hogy vannak kitűnő tanítók szép számmal, de vannak többen olyanok is, kik a tanítandó anyagot magok sem tudják. Vannak egyházaink, hol a tanításra iskoláztatásra egész éven át kiváló gondot fordítanak, vannak viszont számosan, a hol az iskolát a tavasz nyiltával széttűlteni engedik, a tanügyre vajmi csekély gond fordítatik. Meg nem állhatom, hogy kitűnő tanítók nevét, már csak némi előismerésképen is, nyilvánosságra ne hozzam. Ezek: Dóczy Imre botpaládi, Hajdu Sándor nagy-ari, Sárkány Dániel f. gyarmati (s. lelkész is), Erdey Gábor kocsordi, Banó József ököritói, Csuka Endre györgyteleki, Szeőke József (lelkész) mándi, Dancs Tamás csenger-bagosi, Vadnay Pál vetési, Paládi Lajos, Pályi Lajos, Fekete Teréz, Sulyok Gizella, Paládiné Joó Emma, Jáger Emma szatmári, Cseh Lajos, Salya Sándor, Vladár Ferencz és Varga Benő sz.-németi tanítók. Eljenek! A tanügyi bizottság ujonnan szerveztetett, tagjai lettek titkos szavazással választva: Kiss Bertalan, F. Varga Lajos, Béteky Albert, Mártha József, Nagy László, Gónczy Sándor és Rácz István lelkészek, Dóczy Imre, Paládi Lajos, Vadon János, Csuka Endre, Hajdu Sándor, Varga Benő, Dancs Tamás és Király Sándor tanítók, elnöke esperes. Az ismétlő-iskola tanévére nézve kimondatott, hogy nov.—márczius végéig terjed; tandíj fejenként 2 korona. Ismétlő iskolások vasárnap délutáni istentiszteleten tartoznak résztvenni.

Az egyházak osztályozásának alapjául hosszas vita után a „Jelentő ívek” adatai fogadtattak el, ezeknek egyeztetésével a „Jelentő ívek” szerkesztésével megbízott férfiak bizatván meg. — Az ököritói egyházba újabb küldöttség gyanánt Biki Károly és Gacsályi Lajos tanácsbírók kiküldettek; bár sikerülne nekik a béke helyreállítása. A „Tiszavidéki lelkészi kör” 9 indítványával járult a közgyűlés elé. Ezek egy híján (a körlevél pályáztatás módosítása) elfogadtattak. Kettő válik ki közülök különösen: a számvevőszék újraszervezése és a lelkészek fizetésének rendezésére vonatkozó. Amazt sajnos tapasztalatok indikálják, emezt a velünk szemben idáig tanusított érdemtelen indolentia. Amabban bizottság fog munkálkodni, emebben fölír megyénk a kerületre.

Mint közgyűlési tárgy — a közalapi, magyar ref. segélyegyleti s rendkívüli államsegélyi kérvények elintézését, több nemű adás-vevési ügylet belybenhagyását nem említve, két tiszabecsi kérvény keltett — hogy riporter nyelven szóljak — „sensatiót”. Egyik a Kalós Péter lelkészé, melyben az egyházmegye által törvényes alapon keletkezettnek nem tartható váltóadósságok törlesztési kötelezettsége alól fölmentését kérelmezte. Kérelmét egyházmegyénk nem teljesíthette, mert ekkor önmagát, illetőleg most egy éve idevonatkozólag hozott határozatát dezavualta volna. A másik a tiszabecsi presbytereké, melyben a provent 100 köből buza felül kivetett és beszédett 25 köből buza hova fordítása iránt kéri a lelkészt több évekre visszamenőleg megszámlaltatni. E kérelem teljesítésére Luby Géza és Nagy László küldetett ki.

Egyházmegyei tisztii ügyész is jelentett a tiszabecsi dolgok állásáról, de az egész jelentésben vajmi kevés positivumról van szó. Lassan bomlik az egyházunk zavaros ügye-baja kifelé; pedig szemben azokkal a gyanúsításokkal, melyek uton-utfélen kolportáltak azon irányban, hogy a tényleges állapot nem annyira komoly és súlyos, mint inkább felfuvtott s mely gyanúsítások ellenében jelen gyűlésünkön, ha nem is határozatot provokálólag, mint inkább az alaptalan gyanúsítást kolportálók figyelmeztetése végett tiltakozó hang is emelkedett már — tehát szemben a tendenciózus gyanúsítással óhajtható, hogy mihamarabb véget érjen az ottani chaotikus állapot.

Nos, és a csekei! Óh, nincs rá eset, hogy egy évtizeden belől rendbe hozza egyházmegyénk legszívósabb ügyekvése daczára is. A legutóbbi jelentés is egy fájdalmas fölshiszszénés inkább, mint megnyugvással végzett munkáról szóló referáda. S odáig jutott egyházmegyénk, hogy nem kap embert, ki az ottani állapotok földeítésére vállalkozzék. Az újabb fölkerült férfiak legalább nyiltan kijelentették, hogy nem kérnek több megbízatást Csekebe. — Közigazgatási bíróságunknak nemkülönbön fegyelmi bíróságunknak is Cseke szolgáltatotta a bő anyagot. Előbbi gondnokokat marasztalt, utóbbi lelkészt ítélte el 100 frt pénzbírságra s a költségekre. — Közigazgatási bíróságunk egyébként egy pár kérvényből kifolyólag elvi forma kérdés fölött is döntött, kimondván, hogy az egyházi törvény 247. §-a értelmében kivetendő 25%-os egyházi adó, 241. §. a), b), c), d), e), f) pontjaiban jelzett czélokra fordítandó.

Igy leve vége szept. 7-én este 10 órakor a mi szent societásunk ügye-bajával foglalatoskodó ülésünknek, a melyet közben hogy barátságos közétkezés is fűszerezett mondanom sem kell, valamint azt sem, hogy noha mindenek ékesen és jó renddel folyának, a legbékésebb gyűléstagnok türelmét is meglehetősen kimerítette. — A minthogy ki is méríthette.

F. Varga Lajos.

A debreczeni ev. ref. egyházmegye közgyűlése.

A debreczeni ev. ref. egyházmegye f. évi szeptember 14-én tartotta, a debreczeni egyháztanács termében, elég szép számmal látogatott s több fontos tárgy elintézésére hivatott közgyűlést.

Az esperes, buzgó imádság után, rövid megnyitó beszédében, az igazi hála és kegyelet szavaival emlékezett meg az egyetemes magyar ev. ref. egyház időközben elhunyt nagy halottjáról: báró Vay Miklósról, kinek áldott emlékezetének jegyzőkönyvünkben megörökítését a közgyűlés elrendelte.

A megalakulás után bejelentetett a tanácsbíró-választás eredménye, mely szerint világi tanácsbíróvá Bernáth István úr, egyházivá pedig K. Tóth Kálmán debreczeni lelkész választott meg; mivel azonban ez utóbbi a neki felajánlott tisztelet el nem fogadta: ez állás tovább is üresedésben maradt s betöltése végett a gyűlések újabb szavazásra hívták fel.

E gyűlés tárgyát képezte az esperesnek az 1894. évi egyházlátogatásról szóló jelentése, melynek a vallás-erkölcsi életre vonatkozó részéből szomorúan értesült a közgyűlés arról, hogy a vadházasságok folyvást szaporodnak s az ily becstelen viszonyban élők közül némelyek azzal akarják lelkiismeretüket megnyugtatni s bűnös együttélésüket a világ előtt szépíteni, hogy közhatóság előtt szerződést kötnek, melyben a nő házvezetőségre, a férfi pedig bizonyos összeg fizetésére kötelezi magát s az ily szerződésről a balgatagok azt hiszik és azt híresztelik, hogy ők azzal u. n. polgári házasságot kötöttek. — Nincs kezeim közt az esperesi jelentés és így nem tudom számokban kimutatni az adományok és az építkezések összegét, csak általánosságban annyit jelezhetek, hogy a hagyományos ref. áldozatkész-ségnek igen sok s ottan-ottan nagy elismerésre méltó jeleit láthatjuk még mindig minden egyházunkban; pedig egyéb közterhek mellett az egyházi és iskolai terhek is nagyon megszorodtak a közelebbi pár évtized alatt, míg — fájdalom — az egyháztalagok vagyoni állása, a válságos gazdasági viszonyok és egyéb okok következtében, folyvást hanyatlóban van.

A tanítói állomások közt csak egy van, melynek javadalma az orsz. törvényben megszabott minimumot nem üti meg; a többi jóval meghaladja azt, úgy hogy a tanítói javadalmak átlaga egyházmegyénkben 614 frt s néhány krajczár. A korpótlékok fedezését az egyházak nagyobb része — bár erre, ez idő szerint még, Debreczent kivéve, alap sehol sincs — iskolai autonom jogaihoz való ragaszkodásból s még inkább a körülmények kényszerítő hatalma alatt, megajánlotta; 5—6 egyház folyamodik államsegélyért, egy pedig, t. i. a bárándi, sem korpótlékról, sem államsegélyről s ehhez képest állami beavatkozásról hallani sem akar, azzal érvelvén, hogy ad ő tanítóinak tisztességes fizetést. Nehány egyház a felsőbb hatóságok útján felírást óhajt az országgyűléshez a törvénynek olyan megváltoztatása iránt, hogy 600 forintot megütő tanítói javadalomhoz korpótlék ne követeltesse. Közgyűlésünk e tárgyban az egyházkerülettől a zsinat összehívása iránti lépések tételét kéri, azért, hogy ez a legfőbb egyházi hatóság adjon irányt a korpótlékokból kifolyó terhek alatt roskadozó egyházaknak a mindinkább nehezebbé váló viszonyok közt követendő magatartásukra nézve.

Az új egyházi törvények életbe léptetésére nézve megtették az intézkedések s ezek szerint: a debreczeni egyház felhivatott, hogy az egyházközségi közgyűlést, a tavaszi egyházmegyei gyűlésig alkossa meg; az egyházi bíróság időszaki tanácsa Széll Farkas, Nagy

Ferencz és Gyulai László rendes-, Némethy Lajos, Fráter Gyula, Szunyogh Szabolcs póttagokból megalkotta; a szegények és árvák gondozásának módozatairól szabályzat készítésének ügye, első sorban a lelkészi kör értekezleteknek adatott ki stb.

Most következett a közgyűlés egyik legfontosabb tárgya: az országos lelkészi özvegy-árvagyámintézet alapszabálytervezetere vonatkozó véleményadás. A lelkészi közértekezletnek nem lévén alkalma az időközben nyomtatásban megjelent tervezetet tárgyalni, e helyett három lelkész nyújtott be, arra vonatkozó felterjesztést a közgyűléshez, mely az abban foglalt indokokat magáévá tévén, a következő határozatot hozta:

„Kimondja az egyházmegyei közgyűlés, hogy a felterjesztésben foglalt indokokból kifolyólag, az 1894. április 24—27. napjain tartott egyetemes konventi gyűlés által kibocsátott s az országos lelkészi gyámintézet felállítására vonatkozó tervezetet *el nem fogadja*. Hanem az országos lelkészi gyámintézet ügyét, minden igényt kielégítő és semmi, már létező jogot vagy előnyt nem sértő módon csak úgy látja megoldhatónak, ha a felsőbb egyházi hatóság

1. a fennálló egyházmegyei gyámintézeteket s az ezeket tápláló jövedelemforrásokat érintetlenül meghagyja;

2. az oly egyházmegyékben, hol még lelkészi gyámintézetek nincsenek, ilyeneknek haladéktalan szervezését elrendeli;

3. a közalapról gyámintézeti járulék címén már eddig tőkésített vagy ezután kiutalandó összegeket, a magyarországi öt egyházkerület egyházmegyei közt, valamely, a gyengébbeknek kedvező kulcs, pl. a lelkészek számaránya szerint felosztja s az így nyert összegeknek az egyházmegyék által miként kezelését, egyedül gyámintézeti czélokra fordítását és évenkénti elszámolását rendeletileg szabályozván, ezekkel a meglévő gyámintézetek erősödését, a hol kell, újaknak felállítását, hathasan előmozdítja.“

A f. évi május 17-én tartott lelkészi közértekezlet indítványai tárgyalattak ezután. A debreczeni lelkészek azon indítványa, hogy az egyházmegyei lelkészi gyámintézet részvénydíjainak a múlt évi őszi egyházmegyei közgyűlés által elhatározott százalék szerinti fizetése halasztassék el az orsz. gyámintézet ügyének eldőltségéig, nem fogadtatott el; ifjúsági egyletek alakítása a lelkészek figyelmébe ajánlatott; az egyházkerületi lelkészi értekezlet megalakítása sürgettetik; az új lelkészek ünnepélyes beiktatása csak az illető egyházak kívánatára és költségére eszközölhető; az esperes megbízott, hogy a jövő évi egyházlátogatás alkalmával hívja fel az egyes egyházak előljáróit behivatalnokaik temetési költségeinek valamely összegben egyszer s mindenkorra leendő megajánlására; a lelkészek anyakönyvi és stoláris jövedelmének kimutatása bekívántatik; a lelkészek és tanítók használatában levő s ily címen telekkönyvezett, de a valóságban az egyház tulajdonát képező ingatlanokra nézve a telekkönyvi kiigazítás kérése elrendeltetett.

A tanügyi bizottság jegyzőkönyve alapján: az 1893/4-dik iskolai évről szóló u. n. évi jelentés és évi kimutatás tudomásul vétetett; amaz iskoláink szellemi állapotát örvendetes képen mutatja fel, midőn azzal számol be, hogy iskoláink 59 százaléka kitűnő és dicséretes eredményt mutatott; emez egyéb érdekes adatok közt kimutatja, hogy egyházmegyénk 136 tanítójának évi fizetése pénzértékben 83,599 frt 15 kr., az iskolák fentartására egy év alatt tett kiadások összege 19,927 frt 18 kr. s így az iskoláztatásra egy év alatt fordított összeg 103,526 frt 33 kr., melyből egyházmegyénkben

minden lélekre 98 kr. esik. Ehhez az összeghez — mely most 2.070,526 frtnyi 5%-kal kamatozó tőkének felel meg — járulnak annak idején a korpótlékok, melyek e már is nagy iskolai terhet tetemesen emelik.

Egyházmegyénkben a debreczeni egyház él az új egyházi törvény 266. §-ában foglalt engedménnyel s közalapi évi járulékát — melynek eddigi módon való kezelése sok bajjal és költséggel járt — 1600 forintnyi évenként és évnegyedes részletekben fizetendő összegben óhajtja megállapítani, mely óhaját az egyházmegye pártoló ajánlással terjeszt fel az egyházkerületre.

Az egyházmegye, mint ilyen, a depr. bölcsészeti fakultásra öt év alatt befizetendő 500 korona adományt ajánlott.

Az itt említettek kivül a gyűlés idejét és munkáját még sok belügy elintézése vette igénybe, úgy hogy — a mi nálunk ritka dolog, mert a gyűlés előtt tartatni szokott előértekezlet megkönnyíti és rövidíti a gyűlési tárgyalást — most délután is folytatott a közgyűlés s 5 órakor rekesztett be.

Referens.

A máramaros-ugocsi egyházmegye őszi közgyűlése.

Őszi közgyűlésünket e hó 12-én tartottuk meg *Huszon, Csernák István* esperes és *Szöllőssy Antal* kir. tanácsos gondnok iker elnöklété alatt.

A tárgyalásra került dolgok legtöbbszörre csak egyes egyházakat érdeklők voltak, akadt közöttük azonban néhány olyan is, a mi az egyházi ügyek iránt érdeklődőket bizonyára kellemesen fogja érinteni. De volt olyan is, a mi fájdalmasan érintett bennünket is. Az egyházmegye szellemi és anyagi állapotáról szóló esperesi jelentés, tekintve a mi szegény, sok bajjal küzdő, kis ekkleziáink helyzetét, megnyugtató képet tárt elénk, s őszinte örömmel töltötte el szíveinket. A közérkölesiségnek, istenítisztelet gyakorlásnak, úrvacsorájával való élésnek mindenütt szép emelkedését jelzi a jelentés. Az anyagiakban való erősbödésnek is sok örvendetes példájáról szól, s csaknem minden egyházban a keresztyéni szeretetnek munkás tevékenységét beszéli, sőt itt két olyan eseményt regisztrált, mit megemlékezés nélkül én sem hagyhatok. *Dolhán* Bárá Schönborn Donáld, idegen nemzetiségű és vallásfelekezeti birtokos évenként 50 forintnyi összeget ajánlott fel az egyházi közszükségletek fedezésére. *Técsőn* egy közönséges földmivelő polgár, *Vernyika* János, 1000 frtot fizetett ki egyháza helyett a szigeti ev. ref. lyceumnak, mint az egyház régebbi alapítványát. Mindkét nemes szívű adakozónak jegyzőkönyvileg mondott köszönetet a közgyűlés.

De a tárgyalás folyamán ezután mindjárt olyan következett, a mi már fájó hűrokat érintett szívünkben. Kilencz egyház folyamodott tanítója fizetésének a 300 forint minimumra leendő kiegészítéséért az állam kincstárához. Bizony sajnós, hogy e szánandóan csekély összeghez is támogatás kell. De milyen nehezen telik ki a hívek buzgalmából e csekélység is. Vannak egyházaink, hol kétszerakkora az egyházi teher, mint az országos. Csoda-e hát, ha egymást érik a kérvények a községi és állami iskolák felállításáért. Volt most ilyen egy pár. Az egyházmegye természetesen körömszakadtig védi az egyházi érdeket az iskolák fentartásával, s csak ott enged, hol a legéleőbb szükség parancsolja ezt. De hogy mily sok helyen megvan ez, élénk bizonyítéka az a rengeteg halmaz kérvény, mit a közalaphoz, ref. segély-egyletnek és rendkívüli államsegélyt osztó bizottsághoz nyújtottak be egyházaink és lelkészeink. Mi

mindeniket ajánlottuk, hiszen ezeken túl is nagy még a szegénység, a mely támogatást igényelne.

Ilyen körülmények között igen természetes, hogy élénk örömmel vettük a híret az országos gyámintézet felállításának, mely a mi egyházmegyénk lelkészi karának valóságos örömhír. De mindannak daczára, hogy reánk a konventi proponált szabályzat ilyen alakban való életbeléptetése is előny, még sem tartjuk azt úgy, a mint van, a megvalósításra alkalmasnak. Tárgyalási alapul ugyan elfogadtuk, de rajta több rendbeii módosításokat kívánunk, mint ezt a kerülethez felterjesztendő határozatunkban kifejtettük.

Gyűlésünket közébed zárta be, melyen gyorsan tulesünk, sietve egyik lelkésztársunk temetésére Viskre. Fel is kerekedtünk jó részben. Huszonhat lelkésztárs sietett megadni a végtisztességet annak a férfúnak, a kit közölünk mindenki szeretett.

M.-Sziget, 1894. szeptember hó.

Szikszy Zoltán,
ev. ref. lelkész.

Az alsó-szabolcs-hajduvidéki ev. ref. egyházmegye f. hó 20-ikán tartotta őszi közgyűlését Hajdu-megye székházában, *Szeremley József* esperes és *gróf Degenfeld József* főispán, e. m. gondnok társelnöklété mellett.

A gyűlés egyik megható mozzanata volt az a lelkes óváció, melyben az egyházmegye részesítette gróf Degenfeld József főispánt, az egyházmegye népszerű, közszeretben álló gondnokát, a ki tíz év óta áll a traktus élén Szeremley József esperes elnök-társával. *Lengyel Imre* tanácsbíró indítványára a közgyűlés jegyzőkönyvileg fejezte ki örömet a felett, hogy gr. Degenfeld József már tíz év óta viseli az egyházmegyei gondnokságot, valamint a felett is, hogy Szeremley József h.-bőszörményi lelkész, betegsége elmúltával, hajlandónak nyilatkozott az esperesi teendőik tovább viselésére. Báró Vay Miklós, Kossuth Lajos, Silye Gábor, Kántor István saápi lelkész és Korbai Károly emlékének jkvi megörökítése után Márk Endre debreczeni ügyvéd, a ki egyhangúlag az egyházmegye ügyészévé választott, az esküt leteszi s a jótékonyágáról ismert nemes férfiú ez alkalomból 50—50 forintot tett le az egyházmegyei lelkészi és tanítói gyámintézetek javára. Tóth Lajos dobi és Jakucs Sándor szováti lelkészek, mint újonnan választott e. m. jegyzők szintén leteszik a hivatali esküt. — Megválasztattak továbbá Kántor István helyére a számvevő bizottságba Szabó Lajos hadházi lelkész, Thury Albert helyére a tanügyi bizottságba Padrah Sándor szoboszlói közjegyző.

Ezután olvastattott az esperesi jelentés az egyházmegye mult évi működéséről. Örvendetes tudomásul szolgált, hogy több egyház új tantermek és iskolák építése és új tanítói állomások szervezése körül oly tiszteletre méltó áldozatkészséget tanúsított.

A h.-bőszörményi egyház egyházi adóreformját, hogy t. i. az egyházi adózás pénz alapra fektetessék, helybenhagyta a gyűlés, de a belhivatalnokok termény illetménye megállapításának kérdése még függőben maradt. — *A debreczeni egyetemre ez ideig 13,257 forint folyt be vagy ajánlatolt meg*, a miről hivatalosan tudomása van az esperesnek; ezen kívül köztudomás szerint még 6—7 ezer frt ajánlat történt, de a mi nincs bejelentve az espereshez. — Az időszakai tanács rendes táj. júli megválasztottak: Soltész László, Bakóczy János és Lengyel Imre, póttagjaiul: Puky Gyula, Rásó Gyula, Zsigmond Sándor, — a szegények gondozása iránti

javaslat készítésével: Soltész László, Erős Lajos és Padrah Sándor bizattak meg. — A nyír-acsádi és ábrányi egyházak tanítói részére kérni fogja az egyházmegye, hogy fizetésüket az állam 400 frtig pótolja.

A *nánási gymnasium* fentartó testületének azon kérelmét, hogy a tanári fizetés törvény szerinti fölemelésére időhalasztást nyerjen, pártolólággal terjeszti az egyh. kerület elé; hasonlóképp pártolólággal terjeszti fel azon másik kérelmet is, hogy a nyolcz osztályúvá bővítendő nánási gymnasium részére az állam 15 ezer frt egyszersmindenkorra szóló és évi 13 ezer frt segélyt adjon.

Az *egyetemes lelkesi özvegy-árva gyámintézet* tervezete felett hosszú vita indult meg s az eredmény a többi, idáig ismert egyházmegyei határozatoknak megfelelő itt is.

Debreczeni E.

A **beregi egyházmegye**, az országos ev. ref. lelkesi, özvegy-árva nyug- és gyámintézetre vonatkozó konventi tervezetet tárgyalván, külön véleményt terjeszt fel az egyházkerületi közgyűléshez. A terjedelmes munkát a tervezettel részletesen foglalkozik és sok tekintetben eltérő véleményét helylyel-közzel némi elkeseredés hangján is védelmezi. Röviden összefoglalva a tartalmat, e vélemény határozottan ellenzi, perhorreskálja a lelkesi nyugintézet felállítását, a nyugdíjazást csakis oly lelkesekre nézve tartja kívánatosnak, kiknek évi jövedelme a segédlelkész tartását nem bírja, vagy a kiknek nyugdíjazását az egyházi közérdek követeli. Még inkább ellenzi a végkielégítést. A vidéki gyámintézetek fentartását óhajtja s nem akarja senkinek megtiltani az ide való belépést. Nincs meglegedve a tervezet pénzügyi számítgatásaival, s nem helyesli, hogy az egész vagyon egy intézet kezelése alá bocsáttassék. A segélyezésben az osztályba vonást határozottan eltilti s kívánja a 22. és 24. §§ megváltoztatását. Azonban, ha nem is mindenkor, de gyakran igen nyomós ellenvetései ellenére is kész szívvel és lélekkel buzgólkodik az országos gyámintézet felállítása mellett, a belépésre minden lelkeszt köteleztetni óhajt; kész a terhek hordozására bármi áldozat árán is; számítást is tesz, mely szerint a művellet kedvező eredménynyel volna keresztül vihető, s reménykedik, hogy „a kétséges, a veszélyt rejtegető esetekben gyámintézetük háta megett mindenkor ott fog állani az országos közalap, hogy mint biztosító tartalék tőke, telhetőleg kisegítse s oltalmazza az intézetet a maga erejével.“ Az ügy iránt való benső érdeklődésről tanuskodó vélemény méltó a megszívlelésre s az az egyházkerületi közgyűlés tanácskozása rendjén, a többi vonatkozó véleményekkel együtt jövő hó elején fog szőnyegre kerülni.

Könyvismertetés.

Jób könyve.

Fordítási kísérlet prózában **Sass Béla** ev. ref. theol. akad. tanártól.
(Folyt. és vége.)

De ha mindezen szövegváltoztatási eseteknél nem annyira a fordítót, mint az „iskolát“ okoljuk, s ha meg is kellene hátrálnunk az éppen nem helyes „egyéni fölfogás“ előtt, úgy mégis a fordító rovására kell írunk azt a tévedést, a melylyel följogosítva érzi magát arra, hogy eltérjen a Massora nyílt, direct utasításától. Ertem pedig a Keré és Kethib-től való eltéréseket. A szöveg hiteles megállapításakor maguk a Massoréták akadtak némely szövegeltérésre s noha meghagyták a

szó leírott alakját (Kethib), de elrendelték s megállapították, hogy miként kell azt olvasni (Keré) s felfogni. Már most, ha a massorai szöveghez ragaszkodunk, a mint ezt fordító a legelső közleményében jelezte; ha továbbá föl is tételezzük, hogy különben hibák csusztak be a szövegbe, de annyira csak nem szabad eltérnünk s javítgatnunk, hogy ott, a hol a Massoréták maguk is hibát találtak s elrendelték annak kijavítását, ott mi továbbra is a Massoréták által perhorreskált hibát tartjuk meg! Ezen esetek a következők: X. 10. a hol csakis a Keré-nek van helyes értelme, a hol a fájdalom kitörése egyenest Isten felé fordítja Ijjób beszédét: „Ereszsz, tégy le rólam.“ — XIV. 5. Fordítsuk szintén a Keré-vel: „Czéljait kitűzéd, hogy túl ne lépje.“ — XXVI. 12., valamint XXX. 11. Mi szükség ezen jegyzetre: „A Kethib tollhiba, olv. a Kerét“, hát — kérem szépen — kinek jutna eszébe a Kethibet fordítani? — XXX. 22. Itt is ugyancsak a Keré irányadó s fordítandó: „foszlányra téped üdvömet.“ — XXXIII. 20. Nem szabad a Kethib után indulni s fordítani: „szakadatlan dühöng tetemiben a harc“, hanem a Keré szerint fordítandó: „csontjainak tömege még erős.“ — U. o. 28. Szintén csak a Keré ad helyes értelmet. — XXXIX. 18. Mit jelent a jegyzet: „olvasd a Kerét“? Természetes!

A szövegváltoztatásokon kívül van sok mondat, mely oly szabadon s körülírással fordított, hogy bátran beillik mindegyik elhallgatott szövegváltoztatásnak. — Ezek közül *szembetűnőbbek* a következők: I. 19. „túl a pusztán erős szél támadt“ nem áll; hanem: „nagy szél jött túl a pusztáról.“ — U. o., valamint II. 10. „mindezekben“ helyett „mindazonáltal“ kell. — II. 3. Az „ok nélkül“ szó nem „ösztokélni“-re vonatkozik, hanem a „megrontás“-ra. — U. o. 7. Nem „tetőtől fogva talpig“, a mi mindenesetre magyarosabb, hanem a mi a szövegben áll: „talpától feje tetejéig.“ — III. 12. „miért a szoptató emlő“ helyett kell: „s emlők minék, hogy szophatám.“ — U. o. 16. „Avagy nem volnék“ helyett kell: „miért nem levék?“ — U. o. 24. „Mert sóhajtásom mindennapi kenyerem“ rossz; a szövegben áll: „mert sóhajom előzi meg kenyeremet.“ — IV. 17. Helytelenül van fordítva; fokozást fejez ki a mondat, hogy az ember tisztább lehetne-e, mint Isten? — U. o. 19. „Dehogy volnának hát“ helyett kell: „hát még az agyagházak lakói.“ — V. 4. „Türniök kell“ nincs a szövegben. — U. o. 13. „Agyafurtak fondor szándokát dugába dönü“ nem áll, hanem: „s a cselészövek tanácsa elharmarkodott.“ — VI. 20. Mit jelent ez: „Bizodalmuk kuhiban maradt“? Fordítandó: „Meggzégényültek, mert biztak.“ — VIII. 1. „Meddig viharzanak“ nincsen a szövegben. — X. 1. „Undorodom életemtől“ helyett kell: „Lelkem megutálta életemet.“ — U. o. 14. „leskelődöl“ helyett kell: „megvigyázol.“ — XII. 3. és XIII. 2. „nem vagyok én ti nálatok alábbvaló“ helyett kell: „nem esem én titóletek messze.“ — XVII. 6. „arcúl pökdösést kell türnöm“ nem áll; hanem: „nyilvánvaló irtózatúl levék.“ U. o. 16. Érthetetlen szerintem; én így fordítanám: „Egyenként szállnak (t. i. a remények) a sírba; ha mind a porban vannak már, akkor van csak nyugalom.“ — XVIII. 2. „Ha imbolyogni kezd“ helyett kell: „mely kész őt ledönteni.“ — XIX. 27. „Keblemben a szívem“ nem áll, hanem: „ölemben a vesém.“ — XXI. 8. „Virul“ helyett kell „szilárd“. U. o. 30. „biztos kíséretük van“ helyett „elvezettetik“ kell. — XXII. 8. „rajta a lakás“ helyett „telepszik meg benne“ kell. U. o. 25. Bátran lehet „ragyogó ezüst“-tel fordítani. U. o. 29. Érthetetlen szerintem. Perls így fordítja: „Ha megaláznak, s mondod: „Mi gögösség“, bizony, megsegíti Ő a megalázkodót.“ —

XXIV. 9. Nem „a szegényt viszik el zálogba“, hanem „a mi a szegényen van“. — XXXIII. 17. Nem „a férfiút a gögtől oltalmazza“, hanem „gögöt a férfiútól eltakarjon“. U. o. 23. „Az embernek kötelességeit“ nem áll, s érthetetlen is; mi köze a könyörgő angyalnak az ember kötelességeihez? Fordítandó: „az embernek igaz voltát.“ U. o. 29. c—33. Kár volt kihagyni a szövegből, hiszen egészen jó fordítás van közölve a jegyzetben, különösen a zárjelbe tett variációk. — XXXVI. 19. Perls így fordítja: „Becsülje-e szorultságon kívül jalkiáltságodat s minden erőmegfeszítésedet?“ — XXXVII. 9. és XI. 19. 24. egész helyesen fordítható a jegyzet alapján. — XL. 31. Nem „sivító szigony“-ról van ott szó, hanem „halász-szigony“-ról.

Továbbá tévesen vannak fordítva szerintem a következő szavak, minek következtében nem tiszta a mondat értelme: I. 5. „Hikkiphú“ = körülértek, nem pedig lejártak. — U. o. 6. és II. 1. „Lehithjaccéb“ nem jelent „tisztelkedni“, hanem: „hogyan álljanak (az Úr elé)“. — U. o. „Nearim“ mindig „legényeket“ jelent, nem pedig négyféleképen: béresek (15), pásztor (16), szolgák (17), gyermekek (19). U. o. 22. „Tiphlá“ nem jelent „izetlenséget“, hanem vagy „balgaság“ (Jeremiás 23.¹³), vagy „fonáság“ (Ezekiél 13.¹⁰). — V. 12. „Thúsija“ nem jelent „értelmes dolgot“, hanem „sikert“. — VI. 6. „Táám“ soh'se „édes kedvű“, hanem mindig csak „íz“. U. o. 7. „Khidewé lachmi“ = „kórságom kenyere (vagy étele)“, nem pedig: „mintha elaporodott volna ételem.“ U. o. 15. „Jáabórú“ nem „dagadó“, hanem „eltűnő“. U. o. 17. „Mimekómom“ mindig azt jelentette: „helyükből“ és soh'se: „medrük is“. Vagy talán tévedésből „Mimekórom“-ot olvasott a fordító? — VII. 1. és XIV. 14. „Cábá“ nem gályarab, hanem zsoldos. — XII. 2. „Ám“ nem „nemzet“, mely szóval nincs is értelme a mondatnak, hanem „nép“, mely nem képes bölcsen gondolkodni. U. o. 8. A „szlach“ szót, I. Móz. II. 5. mintájára „növényzettel“ fordítanám; az állatok, madarak és halak közt hiányzik az összefüggésből a növényzet, s inkább el kell tekintenünk a lamda által okozott nehézségtől, hogysen e szót mással fordítsuk. — XLI. 23. „Merkáchá“ nem „festékes köcsög“, hanem „kenőcsfazék“, melyet folyton kavarnak.

Egyes szavak helytelen fordításának ezen csoportjánál nem hagyhatok külön megemlítést nélkül néhány szófordítást, mely hibás voltánál fogva nagyon is föltűnt s úgy frappáns eredetisége, mint a fordító védelme szempontjából megérdemelte volna, ha mint kétségen felül álló forrást, Reuss Ede „Hiób“-ját megemlítette volna az illető helyeken. I. 4. „sorban mindegyikök házánál“, Reuss: „Der Reihe nach“, helytelen; kell: „a maga napján.“ U. o. „meghivatták“ Reuss: „liessen sie rufen“ helyett kell: „elküldének s meghívák“. U. o. 5. „Búcsút vettek Istentől“, Reuss: „Gott den Abschied geben“ határozottan rossz! „Bérékh“ az egész Szentírásban csak „áldani“ jelentésben fordul elő, s itt, valamint a II. 5. és 9-ben csak eufonétikus kifejezés helyett használja a költő „átkozni“ helyett „áldani“. — XXXVIII. 36. „Szekhwi“ soh'se jelent „levegő képződményt“, Reuss: „Luftgebilde“, hanem mindig „kakas“-t. — XLI. 6. „Ki nyitotta meg torkának szárnyas ajtajit?“ Reuss: „Wer öffnet ihm des Rachens Doppelthor?“ helytelen; a szövegben ez áll: „Ki nyitja fel pofája ajtajit?“ U. o. 17. „Rémültökben zavarba jönnek“. Reuss: „Vom Schreck gelähmt steht er verwirrt“ helytelen; így fordítandó: „Hullámverésétől vezeklenek“ (Perls).

Végül — eltekintve attól, hogy a Waw conversivum most praeteritum imperfectum helyett mindenütt praesens

perfectummal fordítja, a mi utóvégre is a magyarsággal védhető — még két megjegyzést akarok kockáztatni. Az egyik a fordításban többször használt „Jehova“ névre vonatkozik. Ezen kitétel rossz; ma már végleg tudományosan meg van állapítva, hogy azon Istennév: „Jahve“, nem pedig Jehova, mely szó grammatikai absurdum. De ha fordító szokatlannak találta Jahve-t a magyarban, úgy használta volna az ősi helyettesítő szót a Keré alapján: Adonaj-t, vagy fordította volna le Ur-ral, de Jehovát ma már csak azért sem szabadna használni a magyarban, mert a nép e szót csak káromkodásból ismeri.

Másik megjegyzésem magára a címre vonatkozik. Jób név helytelen. Igaz ugyan, hogy teljesen meghonosult a régi fordítások alapján a magyarban, de ez nem változtat a dolgon; bizonyos, hogy a név ily formájú használatának nincs semmi alapja. A septuaginta nyomán a spiritus átírásával más nyelvekben a Hiob alak honosodott meg. A héber eredeti Ijjób-nak hangzik, a hol nem a kettős hangzású „ijota áll, hanem úgy az i, mint a j betűk külön vannak kitéve. Tehát ajánlatos volna a magyarban a nehéz hangzású Ijjób helyett legalább a könnyebb, de helyes Ijób nevet meghonosítani.

Mindezen felsorolt hibák s tévedések dacára is Sass Béla olyan szép munkát végzett a Biblia legnehezebb részének lefordításával, mely mindenkit meghajolásra készítet azon széleskörű ismeret s szerencsés ügyesség előtt, a melylyel nagy nehézségeket tudott leküzdeni s egész fejezeteken át minden fennakadás nélkül pontos, s a mellett szabatos és élvezettel olvasható szép magyar fordítást nyújtott.*

Csurgón.

Dr. Venetianer Lajos.

IRODALOM.

Koszorú. A Magyar Prot. Irodalmi Társaság népies kiadványai. Főszerkesztő Kenessey Béla társ. titkár, felelős szerkesztő dr. Kecskeméthy István ref. lelkész. Budapest 1894. Főbizományos Hornyánszky Viktor. — E népünk valláserkölcsei nevelését célzó vállalatból megjelent immár az első évre kiszabott *tíz* füzet, mindannyi építő tartalommal s többé-kevésbé szerencsés hanggal a nép szívéhez való férközésre. Örömlünknek adunk kifejezést e nagyfontosságú vállalat első évi erkölcsi sikere felett s bizunk annak folyton izmosodó jövőjében, főleg, ha nemcsak a könyvtárak polczain fognak az olcsó (4—6 kros) füzetek heverni, hanem népünk örállói megértik a kor intő szavát és azok terjesztése érdekében mindent elkövetnek. — Valamennyi eredeti magyar termék, magyar prot. érzéssel és gondolkodással; nem külföldről átplántált növény, sem nem hitvány ponyvai férczmunka. Így még nem szólta a magyar prot. néphez s hisszük, hogy a hatás nem is marad el. A megjelent *tíz* füzetből *egy* elmélkedést, *négy* prot. egyházunk nagy alakjainak történetét, *öt* elbeszélést foglal magában. Nekünk legjobban megnyerte tetszésünket az alpha és az ómega, az első és az utolsó füzet. Amaz „*Az ócska biblia*“ Forgách Endrétől, emez a „*Testámentum*“ dr. Kecskeméthy Istvántól.

* Midőn föntebbi cikket egész terjedelmében közzétesszük egyúttal jelezzük is, hogy S. B. kartársunk — noha bírálónak számos megjegyzése közül alig irhat alá egyet avagy kettőt — erre a bírálatra észrevételt tenni nem szándékozik, mert látszatát is kerülni óhajtja annak, mintha fordításának tárgyilagossá értékelését gátolni vagy nehezíteni akarná.

Amaz a szent könyv olvasására buzdít s egy házaspár szerencsáját írja le (pénzt lelnek a bibliában), a kik egymást szeretik, a bibliát forgatják és imádkoznak, ellentétben egy másik istentelen, tönkrejutott családdal. Forgách régi ismerőse népünknek, ismeri gondolkozását s tudja jól, milyen hangon kell hozzá szólni. De nemkülönben Kecskeméthy is. Az ő stylusa még erősebb, hatásosabb s rhythmikus prózája, a mely sok helyt rímel is, igazán szívbe csengő és fülbe mászó. Azt írja le, hogy egy anya átok alatt hagyja meg fiának, hogy csak a hazát szolgálja és 3 leányának, hogy csak olyanokhoz menjenek férjhez, kik a hazáért élnek. A két első olyanok a felesége lesz, a ki szóval igyekszik a hazát boldogítani s politikába ártja magát, mialatt tönkrejut. A harmadik egy papnak nyújtja kezét, a ki Krisztus tudományával szolgál a hazának. És ez helyes út. Belátja a fiú is. Nagyon szépen van ez a történet megírva. *A Barkóék árvája* írta Csengey Gusztáv. Szülei szeretetre ösztönöz, némileg színtelenebb az előbbieknél, de mindig eléggé kedves, vonzó olvasmány. *A talált gyermek* írta J.-né Székely Lilla. Korunk egyik társadalmi betegségét, a bűnben fogant gyermek kitevését, a bűnös anya bűnhődését, végül megtalált fia által az ég megengesztelődését írja le. Szerzőnő Scylla és Charibdis közt hajókázik a nagyon kényes tárgyval s bizony, főleg a nő vallomásánál közel van hozzá, hogy ekapassék. Ilyenekből csinján. Különböző hatásos történet, csak hogy itt egy szó is tönkre teheti a hatást. *„Vége jó, minden jó“* írta S. Szabó József. Tárgya és alakjai kiválólag a nép köréből vannak véve. A szeretet nélküli házasság ellen agitál. *Az igaz és a hamis gyöngy* írta Sz. Kiss Károly. Azt mutatja ki, hogy az embert nem röffel, nem a külső előny után kell mérni, a mire népünk, pap vagy tanító választásnál nagyon hajlandó. Tanulságos történet. *A vízözön. Légy hív mindhaláltig.* írta Bitay Béla. Két prédikáció, a mely a maga nemében megállja a helyét, de nem e vállalatba való. Azt hiszszük, hogy a szerkesztők is csak próbát akartak vele tenni s többé nem folytatták. Annál inkább helyeseljük, hogy felvették e vállalatba magyar prot. egyházunk dicső alakjainak ismertetését. Legnagyobb értékű ezek között a Thúry Eteleé (Huszár Gál), a legnépiesebb a Budai Jánosé (Dévai Biró Mátyás), a legszívhez szólóbb a Marton Sándoré (A gályarab története), míg a Vajda Ferenczé (Bethlen Gábor fejedelem) ezekkel nem versenyezhet. Megemlíthjük, hogy a kiadványokból a 3 első füzet (Az ócska biblia, A Barkóék árvája, A gályarabok története) már második kiadást ért, a min felette örvendünk, de nem feledjük megjegyezni azt sem, hogy a füzetek írói között két debreczeni tanár (S. Szabó József, Marton Sándor) is van. A szép vállalatnak még szebb jövőt kívánunk!

A *Hornyánszky kiadó-czég* bizományában kapható a fentjelzett „Koszorú“ füzetek kivül az a belmissziói irat, melynek címe: Jones Mari a kis walesi leány igaz története, vagy hogyan alakult meg a nagy angol biblia-terjesztő társaság. Angolból fordította Balogh Elemér. A szöveg közé iktatott 22 kép, a nagy betűs, ritkított sorokkal eszközölt nyomás, becsületére válik a kiadó bizományosnak. Az irat ára kötve 60 kr.

Megjelentek még: „Buzgóság szárnyai, melyeken a kegyes lélek Istenhez emelkedik.“ Imádságok reformált keresztyének számára; írta néhai *Fördös Lajos* kecskeméti reform. lelkész. Ez immár ötödik kiadást ért és általánosan ismert mű nem szorul ajánlatra. Ára kötve 30 krajczár.

Protestáns árvaházi képes naptár 1895-re 30 kr. Képei közt első helyen látjuk Kossuth L., id. báró. Vay M., Jókai és az orsz. prot. árvaegylet két nagy jótevője: Zámory Kálmán és neje arczképeinek színnyomatát.

Jézus élete képekben. Szövegét a szentírás alapján a magyar nép számára írta *Jámbor Lajos* békési ref. tanító. Huszonkét szakaszban, egyszerű, könnyed, sőt helyenként egészen lapos verseléssel írja le az ldvczítő életének főbb mozzanatait, a megígértetéstől a megdicsőülésig s az ő Lelkének kitöltetéséig. A leírást a szöveg közé nyomott 44 kép éleníti, a melyeknek egyike-másika az áhitat és kegyelet rovására, nagyon is reális. A köznépek szánt, egyszerű de izléses kötésű, ívrét alakú, 146 lap terjedelmű munka kelendőségét elő fogja mozdítani annak olcsósága. Ára 60 kr.

Lelki harmat. Elmékedések és imák az év minden napjára. írta *Szabó Aladár* theologiai tanár. Ez a 366 lapra terjedő, díszes kiállítású, becses és építő tartalmu munka alig hogy napvilágot látott, már is több száz példányban forog kézen a nép körében. A hitbuzgó író az a gondolat vezérelti, hogy az igazság és élet után epedő lélek, minden napra nyerjen annyi táplálékot, annyi hiterőt és állhatatosságra készítő lelkesedést, a mennyire mulhatatlanul szüksége van, a világ, a test és a sátán kísértései közepett. Sok haszonnal olvashatja hát e „lelki naptár“-t minden korú és rendű keresztyén; egyszersmind feltalálja benne a vezérlő elvet és irányítót a hazafiúi lélek is, a mennyiben történelmünk dicsőséges és tragikus eseményeire szintén visszapi!antást vet az író. A jeligéül felvett egyes szövegek megválasztásánál nem látunk rendszert, sem az azokhoz fűzött gondolatok kifejtésében nem nyilvánul bizonyos logikai egymásután; mindez a legkeresetlenebb közvetlenségre vall. Az egész munka hangja váltakozva oktató, építő, társalgásszerű és mint ilyen, bizonyosan nem marad visszhang nélkül. Szívesen üdvözöljük a termékeny író, ez újabb szerzetényének megjelenése alkalmából s kívánjuk, hogy az evangyéliomi szellemnek köztünk való meghonosítására nézve, ez a könyv is jó eszköznek bizonyuljon. Ára 1 forint. Készséggel ajánljuk.

A jelenlegi bukovinai prot. egyházak keletkezésének rövid története.

5. *Andrásfalva* (evang. reform. magyar egyház).

(Folytatás.)

Tömérdek akadályokkal kellett azonban Miskolcznak megküzdenni, míg hivatalába törvényesen beiktatathatott, s mint bukovinai magyar reform. lelkész elősmertetett.*

1827. jan. 8-án Miskolc — beleunván a sok nyomorba, keserőségbe — visszatért Erdélybe. 3 évig üresen maradt a lelkészi állomás, a minek következése aztán az lett, hogy elvesztette az egyház lelkész választási jogát, majd a radautzi cs. k. jószágigazgatóság pártfogása folytán visszanyerte azt, de ugyanekkor közmegegyezéssel a lelkészihivatali s megerősítési jogát a bécsi cs. k. hely. hitv. Consistoriumnak adta át, egyuttal a fizetést is megjavítá.

A bécsi cs. k. Consistorium 1829. aug. 9. az erdélyi ev. ref. püspökséget kérte fel ismét: ajánlana egy magyar ref. lelkészt *Andrásfalvára*, egyben megküldé a fizetéslevelet.

* Legnagyobb ellensége a r. kath. egyház, s annak lelkésze — esperese volt.

Miután a bécsi Consistorium is megajánlotta a Wülkintz-féle alapból évi 30 frt segélyt, szövérdei Bíró Mózes ajánlkozott nevezett lelkészi állomás elfogadására, kit is a bécsi cs. k. helv. hitv. Consistorium 1829. okt. 26. kelt levelében meghivatván s meghívására, 1829. nov. 7. 26,103. sz. a. kelt leiratában a magas cs. k. osztrák kormány is beleegyezvén — 1830. márcz. 2-án átköltözött Andrásfalvára.

Bíró M. — miután a bécsi magas kormány megerősítése 1830. jul. 19-én 36,207. sz. a. tényleg leérkezett, — reversálist állítván ki magáról s mint osztrák polgár hűségkijét a radautzi cs. k. jóságigazgató előtt letevén, a Consistorium által u. az év decz. 1-én hivatalába beiktattatott.

Bíró aztán valódi őrangyala, regeneratora lett ez árva magyar egyháznak s valódi eszménye egy magyar ref. lelkésznek; osztakozik vele azonban az érdemben s dicsőségben az egyház akkori főgondnoka mélt. Szabó László nyug. cs. k. bünt. törvényszéki einök s petrouzi földbirtokos, kit valóban az isteni gondviselés küldött e vidékre, e szegény elhagyatott magyar reform. egyház dajkálására.

Meghalt Bíró Mózes mint gal. buk. evang. ref. tractus esperese 1866. szept. 11-én Andrásfalván.

Ez időtől fogva, — alig pár évi szolgálat után — sűrűn váltakoztak az andrásfalvi lelkészek, midőn pedig a lelkészi állomás üresedésben volt, a radautzi (1/2 órányira Andrásfalvától) jelenleg is élő luth. esperes lelkész Kerk E. — ki magyarul is tud — adminisztrálta az egyházat.

1867. nyarán jött Andrásfalvára Kovács Sándor, azonban már 1873. őszén Erdélybe Lelébe ment át lelkésznek.

Utána jött Zsadány Benjamin (1874—1875. őszig) felfüggesztetett. 1876. jan. 23-án Láng K. kecskeméti s. lelkészt választotta meg az egyház, ki is pár hónap multán ideköltözvén, miután — az itteni egyh. törvények határozott kívánalmai szerint — az osztrák állampolgársági jogot megszerezte, s reversálist állított ki magáról, hűs égeskijét letette majd a szorosabb értelemben vett theol. tantárgyakból, a lemergi közös superintendens által delegált bizottság által ujjolag megvizsgáltatott. 1876. okt. 1. a ft. bécsi cs. k. helv. hitv. Oberkirchenrath által hivatalában megerősítve lett.

Láng 1878. tavaszán Plojestbe* menvén, helyébe a pitești missionárius lelkész Tomka Károly jött 1878. máj. 22-én. Majd ő is 1884. tavaszán a hívek 2/3 részével Hertelendfalvára távozván, 1885-ben ujjolag Láng K. foglalta el a lelkészi állomást, s itt szolgált 1888. márcz. 15-ig, a mikor is Abauj-Sziksóra távozott s ott lelkész jelenben is.

1888. decz. 20-án e sorok írója választatott meg lelkésznek, hivatalát elfoglalta 1889. ápr. 24. s szolgált 1894. jan. 11-ig, u. az év febr. 1. óta pedig szamosfalvi lelkész.

Jelenleg üresedésben van a lelkészi állomás, nem akad vállalkozó, mert félnek a német nyelvtől s az újabb theol. vizsgától, pedig a lizetés ma már elég tisztességes s a mellett sok hasznos tapasztalást szerezhetne magának az ifju ember.

Az Andrásfalvi ref. templom úgy a hogy felépítve lett 1827-ben fából, teljesen kész csak 1836-ban lett, harangja 1801-ben öntetett, kegyszereinek nagyobb része még a mult századból való ajándék utján.

Megújított a templom s torony egészen, leg-

* Románia.

utóbbi lelkész idejében, továbbá orgona harmonium vásároltatott 250 frt értékben.

Rendes iskolája van az egyháznak 1835-től, jelenlegi kántor-tanító Dohi Károly.

Mint ezekből látható az egykori milleschou'zi prot. körlelkészség a melyhez eredetileg az összes bukovinai protestánsok (luth. reform.) tartoznak lassankint 5 különálló lelkészségre oszlott és pedig 4 lutheránus s 1 reform.-ra, az utóbbihoz tartoztak az összes bukovinai magyar reformátusok.

Legnagyobb kiterjedésű volt a czernoviczi luth. egyház, s ma is sok filiája van. Bukovinának egész északi része hozzá tartozik.

Azután jön a radautzi körlelkészség 18 [ ] mértöldnyi területen.

A Jakobeni körlelkészségnek 6 filiája, az Illisches-tienek 3 van. Andrásfalvának nincs egy filiája sem. A Hadikfalván s Istensegítsben lakott reformátusok 1888—4-ben hazeköltöztek.

Több magyar és német forrásmű nyomán írta

Kecskeméthy Lajos,
szamosfalvi ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Örvendetes fejlődés.** A debreczeni főiskola jogakadémiája évek óta első helyen áll az országban a joghallgatók számára nézve; de oly rohamos emelkedést a létszám soha sem mutatott s oly magasságot még soha sem ért el, mint az épen beköszönt 1894/5. tanévben. A joghallgatók száma ugyanis jelenleg évfolyamok szerint a következő: I. éves 83, II. éves 60, III. éves 43, IV. éves 25; összesen tehát 211 beiratkozott joghallgatója van a debreczeni ev. ref. főiskolának. A mult évi szintén magas (178) létszámot a mostani 32-vel haladja túl. Semmi sem bizonyítja jobban e főiskola akadémiájának fejlődési képességét és azt, hogy Debreczen városa minden tekintetben alkalmas lenne arra, hogy mint egyetemi székhely, hazánk messze vidékeiről vonja kebelébe a tanulni vágyó ifjak nagy tömegeit, mint épen e rohamos létszám-emelkedés. De közelfekvő, félreismerhetlen bizonyítéka ez önmagában is örvendetes jelenség annak is, hogy a rendezettebb viszonyok felé való közeledés, az okszerűbb tanítási rendszer és a lelkiismeretes eljárás a tanfegyelem kezelésében az érdekelt közönség bizalmának megnyerésére is a legbiztosabb eszközök. A dekanátus szervezése egy évi működés után is élénken érezette üdvös hatását, lehetővé tévén az intézet egyöntetűbb, következetesebb vezetését, a tanfegyelem éberebb kezelését, a hallgatókkal és szükség esetén a szülőkkel való élénkebb érintkezést s azt a jóakaratu gondoskodást, a mely lehetlenné teszi azt, hogy egyes ifjak, úgy szólván, észrevétlenül elzúllásnak induljanak. — De ez örvendetes jelenség nyomában egyuttal komoly aggodalmak merülnek fel, szorongató szükségek nyugtalanítanak. — A létszám ily magas volta fokozott terheket és felelősséget hárít az akadémia tanáira. Az évek óta hasztalanul sürgetett két új jogi tanszék kérdése most már csakugyan a legteljesebb mértékben akuttá vált. Felette sajnálatos dolog, hogy nem mutatkozik nálunk a kellő érzék e nagyfontosságú érdek iránt s kiváló mértékben érvényesül épen itt a hagyományos nehézkesség és halogatás kényelmes reform-mód zere. Debreczen városa nagy-lelkűen megszavazta ugyan e célra a 100,000 frtot,

az egyházkerületi közgyűlés fel is kérte a várost annak folyóvá tételére, de azért itt állunk a következő egyházkerületi közgyűlés előtt, a nélkül, hogy valami örvendetes eredményt bejelenthetnénk; itt állunk egy új tanév kezdetén, megsokasodott s most már megbirhatlan teherrel, a nélkül, hogy ez évre már valami kedvező változást, valami segítséget remélhetnénk. Jogakadémiánknak egyik különös előnye más hasonló tanintézetek felett a szigorúan keresztülvitt féléves colloquiumi kényszer. E rendszer fentartása ma kérdésessé vált, mert egyes tanároknak a tárgyak sokfélesége miatt már az első félév végén több mint 200 colloquiumot kell felvenniök, a mire sem fizikai erő, sem idő nincsen, ha csak az előadások időtartamát jelentékenyen megrövidíteni s a tárgyakat befejezetlenül hagyni nem akarjuk. Ebből talán megérthetik azok is, a kik nehezen szoktak megérteni némely dolgokat, hogy a helyzet kezd tartahatatlanná válni s régen eljött már az ideje annak, hogy az ország legnépesebb jogakadémiáján végre-valahára legalább annyi tanszék állíttassék fel haladéktalanul, a hány a kir. jogakadémiákon már 20 év óta fennáll s a hányat számlál a sárospataki és a kecskeméti jogakadémia is. Ha egyetemet akarunk, legyen először legalább jól berendezett jogakadémiánk. Jól ismerjük jeles püspökünk jóakarató buzgalmát ez ügyben is; hisszük és reméljük, hogy Debreczen város polgármestere, ki egyuttal a főiskola helyi gondnoka, megérti szintén a viszonyok sürgető követeléseit, a minthogy mindenkor megszokta érteni, s nem nézi végig közönyös szemekkel egy nagy lendületnek indult főiskolai tanintézet esetleges visszafejlődését.

— **A debreczeni főiskola theologiai akadémiajába** a folyó tanévre összesen 54-en iratkoztak be. Az első évesek számában itt is emelkedés tapasztalható a megelőző évhez képest. A debreczeni főiskola theologiai és jogakadémiajában összesen ez idő szerint 265 beiratkozott hallgató van. Oly létszám, a mely mindenkor dicsekedése lehet ez ősi főiskolának s a mely méltó lenne az egyetem két karához is. — Volna tehát hallgató; még csak a megfelelő számú és ellátású tanár kellene hozzá, hogy készen legyen az egyetem két fakultása, s aztán hozzácsatlakozhassék a harmadik, a filozófiai fakultás. Rajta tehát! haladjunk minden nap legalább egy lépéssel e nagy cél felé, mert ha kényelmes stációkat tartunk, nemcsak egyetem nem lesz belőlünk, hanem az akadémiaik sorában is nehéz leend tisztességgel megállanunk.

— **Főgymnasiumunk növendékeinek száma** a jelen iskolai évben oly nagy, a milyen fokot 1883. óta, a mióta t. i. a középiskolai törvény a növendékek számát az egyes osztályokban korlátozta, sohasem ért el, sőt azelőtt is, mikor még minden jelentkezőt fölvettek, ritkán mult fölül. Az első osztály a) és b) szakaszába fölvetett 139, a II. osztály a) és b) szakaszába 130, a III. osztály a) és b) szakaszába 106, a IV. oszt. a) és b) szakaszába 90, az V-ikbe 76, a VI-ikba 69, a VII-ikbe 72, a VIII-ikba 56. Összesen 738. A közokt. miniszterium a viszonyok nyomása alatt f. é. augusztus hóban kibocsátott rendeletében az 1883. é. XXX. t.-cz. 26. §-a ellenére megengedte, hogy a hol a tanterem 60 négyzetméternél nagyobb, ott egy osztályba 68 növendéket is föl lehet venni. Főgymnasiumunkban azonban még ez engedmény sem szabhatta meg a határt, számosan maradtak ki, részint helybeliek, részint olyan tanulók, kik tanintézetünkhöz családi alapítványok vagy ösztöndíjak élvezete által voltak csatolva s ezek aztán részint a püspökhöz, részint a közokt. miniszteriumhoz folyamodtak felvételükért, mások pedig, csakhogy az

intézet körében maradhassanak, beiratkoztak magántanulóknak, úgy hogy ez időszerint már 25 magántanuló jegyeztetett be, mi által a beirt tanulók száma 763-ra emelkedik, kik között 35 r. kath., 48 izr. van, a többi mind protestáns vallásu. Különösen nagy volt az áramlat az ötödik osztályra, a melyre csak városunkból 3 negyedik osztály (t. i. főgymnasiumunk párhuzamos és a helybeli r. kath. algymnasium negyedik osztályának) növendékei jelentkeztek, úgyhogy a fölös számú felvétel mellett is sokat el kellett utasítani. Nagyon megszívleendő dolgok ezek, s a mily előnyös színben tüntetik fel társadalmunknak a tudományos műveltség iránt növekedő törekvését, ép oly szomorúan jellemzik közoktatási viszonyainkat. — Debreczennek egy főgymnasium még ha 4 párhuzamos osztálya van is, igen kevés. S az ily viszonyok láttára önként felmerül ama kérdés, avagy nem nagyobb szolgálatot tett volna-e városunk a közérdeknek, ha akkor, a midőn az állami főreáliskolát szervezte, helyette inkább másik főgymnasiumot állít vala fel. Hiába, tanügyi intézményekkel igen nehéz a nemzeti közszellemet megváltoztatni, sőt ellenkezőleg az iskolának is a nemzeti szellem kifolyásának kell lenni.

— **A tiszáninneri ev. ref. egyházkerület** szeptember 16-án tartotta őszi közgyűlését az ungi egyházmegyében, Nagy-Kaposon. A gyűlés első napja különféle ünnepélyekkel telt el. Első sorban 13 egyén avatott lelkész s egyuttal *Tóth Dániel* alsó-borsodi, *Vadász Pál* felső-borsodi és *Antalfy László* abauji esperesek is ez alkalommal iktattattak be hivatalukba. A lelkészavatásnál a felavatandók egyike, *Pataky Pál* ung-tarnóczi lelkész mondott jeles egyházi beszédet, mire *Kun Bertalan* püspök a tőle megszokott melegséggel s szónerővel beszélt a jövő lelkészeinek feladatáról. Azután kezdődött a tulajdonképi egyhk. közgyűlés, a melyen az ujonnan megválasztott főgondnok, *Vay Béla* báró beiktatása történt meg, akit az eskü letétele után *Mitrovics Gyula* egyhk. főjegyző szép beszéddel üdvözölt. *Vay* főgondnok székét nagyhatású beszéddel foglalta el. Ugyanazon nap délutánján néhai *Erdélyi János* jeles író, sárospataki tanár emléktáblájának ünnepélyes leleplezése, a mely alkalommal *Szinyei Gerzson* a sárospataki főiskola egyik érdemes tanára mondott kiválóan sikerült emlékbeszédet, *Lévay József*, a veterán költő pedig, a ki egyuttal a Kisfaludy-társaságot képviselte, szép ódáját szavalta el, *Ballagi Géza* sárosp. tanár pedig a tudom. akadémia nevében mondott rövid tartalmas beszédet. A katolikus klerus izgatásaira és ismeretes türelmetlenségére érdekes világot vet az az eset, hogy *Erdélyi János* szülőházának emléktáblával való megjelölése nem történhetett meg a miatt, mert a ház kath. vallásu tulajdonosa a plébános izgatására nem engedte meg az emléktábla beillesztését, s így az a templom falába helyeztetett be, — örök emlékezetére a pápista türelmetlenségnek és műveletlen kegyelethiánynak.

— **A debreczeni egyetem** alapja javára 1894. jun. 30-tól szept. 11-ig a következő adományok folytak be a főiskolai pénztárhoz: a *b.-szent mihályi* egyház adománya 50 frt, *Dienes Balázs* n.-dobosi lelkész adománya 5 frt, az *adorjáni* egyház adománya 30 frt, a *debreczeni egyházmegyéből* egyesek adománya 17 frt 50 kr., az *abauj-szikszói* tak. pénztár adománya 15 frt, *Kovács Dániel* sz.-udvarhelyi tanár utján az 1883-ban vizsgát tett ifjak adománya 102 frt, *Márk Endre* ügyvéd, az egyetem lelkes bajnoka, fényképek elárusításából befolyt összegül beadott 50 frt, a *gensci* egyház adománya 50 frt, *iff. Bálint József* adománya 2 frt, a *veszprémi* egyházmegyéből Pap Sándor esperes utján 34 frt 5 kr., *Har-*

sányi János debreczeni buzgó polgártársunk és neje (Márk Endre gyűjtése) 500 frt, Péterfia 4-ik tizedből Hódy Béla és társa gyűjtése 226 frt 7 kr., Magyar b.-ujvárosi egyház alapítványa 100 frt, az árok-utcai fiúiskolából gyűlt 50 kr., a szatmár-németi egyház adománya 200 frt. Legyen Isten áldása az adakozókon és adakozásaikon!

— **A lelkészképesítő szigorú vizsgálatok** f. hó 18—21. napjain tartattak meg. Főtiszt. Kiss Áron püspök úr, mint a vizsgáló bizottság elnöke, teljes megnyugvással bocsátotta útra az általa megáldott ifjú Timotheusokat, kik mindnyájan, készülteikhez képest, sikerrel és becsülettel állták meg helyeiket. Az első vizsgára jelentkezett 14 jelölt közül öten jeles, hatan jó, hárman kielégítő oklevelet nyertek; a második vizsgát tevő 17 tiszteletes atyafi közül pedig heten jeles, hatan jó és négyen kielégítő képesítési okmányt érdemltek. Az Úr kegyelme és áldása sokasodjék meg bőséggel, ez ifju lelki sáfárok életén és működésén!

— **Báró Vay Béla**, valóságos belső titkos tanácsos, Borsodmegye főispánja s az alsó-borsodi egyházmegye gondnoka nagy szótöbbséggel (323 szóval 371-ből) a tiszáninneni ev. ref. egyházkerület főgondnokává választott. Őszintén üdvözöljük az új főgondnokot hallhatatlan emlékü nagybátyjának a néhány hónappal ezelőtt elhunyt **báró Vay Miklósnak** örökében. Jobbat és nagyobbat alig kívánhatnánk neki ebben a legmagasabb állásban, a melyre világi férfiú hitfeleink bizalmából emelkedhetik, minthogy legyen méltó mindenben nagy elődjéhez, hogy az a tisztos kötelék, a mely azon egyházkerületet s a sárospataki főiskolát a Vay-családhoz fűzi még szilárdabbá és maradandóbbá válhassék egyházunk üdvére s mindkét fél dicsőségére.

— **Felhívás 45 éves találkozóra.** Mindazon tanuló-társak, kik az 1849-ik év november hóban velem a debreczeni ev. ref. kollegiumban beiratkoztak (subscribáltak), valamint azok is, kik ez idő után tanuló-társakká lettek, általam felhívatnak, hogy f. 1894. évi november hó 7-én délelőtt 11 órakor a nevezett főiskola háznagyi helyiségében megjelenni sziveskedjenek. M.-Pályi, 1894. szept. 12. Kiss Gábor m. k. volt n.-létai, jelenben nyug. jegyző.

— **A székes fővárosi 1848—49-ki Erekllye muzeum** gyönyörű életnagyságu olajfestésű Kossuth arczképeket készített városok, községek és egyletek számára. Egy-egy festmény ára rámostól 30—50 és 150 frt.

— **Testvéri szeretet.** Szép jelét adta a heves-nagykunsági egyházmegye derék papsága testvéries érzületének. Ugyanis egyik fiatal, kitünő kartársuk, **Csánky Benő** kunhegyesi s. lelkész részére saját körükben 100 frtot gyűjtöttek, hogy azzal szelidebb éghajlatot kereshessen fel megrongált egészségének helyreállítása végett.

— **Samassa József** egri érsek a magyar delegáció külügyi albizottságának szept. 19-diki ülésében nagyfontosságú és méltó feltűnést ébresztett nyilatkozatokat tett. Beszédjének sarkpontját annak kiemelése képezte, hogy a közel jövőben bekövetkezendő pápaválasztásra monarchiánk érvényesítse az őt megillető hagyományos befolyást, hogy a pápai szék betöltésénél érdekei csorbát ne szenvedjenek. Nem kívánja ugyan az uralkodót megillető kizárási jog alkalmazását (jus exclusivum dandi), hanem igenis óhajtja, hogy a monarchia érdekeit a pápaválasztó bibornokok között oly férfiak képviseljék, a kik tudományuk és szent életöknél fogva az egyetemes érdekeknek megfelelő jogos befolyást képesek gyakorolni. Elítélőleg nyilatkozik továbbá vatikáni

képviselőtünk tehetetlensége felől, találóan jegyezvén meg, hogy „méltóságos felületesség és csupán a külső szer-tartások iránti érzék itt nem elegendők.“ Őszintén örü-lünk, hogy épen a legilletékesebb körből emelkedett egy szokatlanul bátor és férfias hang, a mely egyenesen és leplezetlenül rámutat a létező bajok forrására; mert kétségtelen dolog, hogy a pápai udvarnál Magyarország érdekeivel egyenes ellentétben álló irányzat dominál évek óta. Ezt az irányzatot leküzdeni sem a külügyi kormány, sem a magyarországi főpapság vezetősége nem igyeke-zett, vagy nem volt képes. Erélyes és hazafiasabb gon-dolkodású primás mellett bizonyára kikerülhetők lettek volna azok az egyházpoltikái éles surlódások, a melyek-nek kiindulási pontja a vatikán, vak eszközei pedig a két magyar bibornok s az általuk fanatizált fő- és alpapság nagy többsége valának. Mert hiszen hiába igyekeznek maig is bolondítani a világot a hírheft primási „Pax“-szal! Mindenki tudja és érezte, hogy a béke jelszava alatt nyílt hadüzenet és féktelen támadás intéztetett a kiegyenlítést kereső liberális kormány és a prot. feleke-zetek ellen. És e támadás annál elítélendőbb, annál kár-hozatosabb vala, mert teljesen hátat fordítva a hazafiaság követelményeinek, kész volt szövetkezni vagy legalább érdekközösségbe lépni a magyar állam és magyar nem-zet legmegátalkodottabb belelenségével is. Jól esik abból a táborból egy hazafias szó, egy komoly államférfiúi aggodalom és bírálat nyilatkozása. Samassa érsek be-szédjéből kiérzik talán a sértett önérzet hangja is; de nem először bizonyította be már, hogy igazi magyar főpapak érzi magát, a kiből a hazafias vonást soha sem homályosították el az ismert önző klerikális tekin-tetek, s a kinek bátorsága volt nehéz kérdésekben is megőrizni meggyőződésének önállóságát. Azért is nem lett primássá; pedig épen az ő bölcse vezetése s hazafias gondolkodása mellett lehetett volna kikerülni legbiztosab-ban azokat a bonyodalmakat, a melyekbe a Vaszarj-féle rövidlátó barát-politika sodorta közéletünket s a melyek-ből most már maguk a mesterek sem tudnak kigázolni, hacsak nem segít rajtuk a — Magyar Állam.

— **Iskolai alapítvány.** A kisujszállási ev. ref. főgimn. e hó 12-én lefolyt felavatási ünnepélyét egy szép alapítvány létrejötté is emlékeztetéssé teszi. Az összesereglett tanítványok közül **Padrah Sándor**, hajdu-szoboszlói kir. közjegyző, tanárainak, főként Szabó Imrének emlékére egy létesítendő tápintézet javára 100 forintot ajánlott fel. Példáját követték **Horthy István** e.-m. gondnok 50 frttal, **Lovassy István** ügyvéd, lelkes buzgó tanügybarát 1000 frttal, **Farkas Sándor** madarasi ügyvéd és **Berger** építész 50—50 frttal. Ugyane czélra az ünnepély után tartott multság 400 forintot jövedel-mezett. Az ajánlások nagy sikerrel folynak tovább s így remélhető, hogy a jövő iskolai évben már föl lehet állítani a tápintézetet.

TARTALOMJEGYZÉK: Még egy pár szó az országos ev. ref. lelkészi özvegy-árva-gyámintézetéről. Justus. — Tanügy: Utasítás az egyházkerületi gymnasiumi felügyelő számára a tanintézetek látogatása tárgyában. — Tárca: A Zsidókhoz írt levél kritikai és bibliai theologiai szempontból. — Közéletünk: A szatmári ev. ref. egyházmegye őszi közgyűlése. F. Varga Lajos. — A debreczeni ev. ref. egyházmegye közgyűlése. Referens. — A máramaros-ugocsi egyházmegye őszi közgyűlése. Szikszay Zoltán. — Az alsó-szaboles-hajduvidéki ev. ref. egyházmegye közgyűlése Debreczeni E. — A beregi egyházmegye. — Könyvismertetés. Dr. Venetianer Lajos. — Irodalom. — A jelenlegi buk. prot. egyházak keletkezésének rövid története. — Különfélék.

Felölös szerkesztők és lap tulajdonosok:

Dr. ERDŐS JÓZSEF és Dr. BACZONI LAJOS.